

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KAMMERHERRE
BERNT ANKERS
LIV OG VIRKSOMHED

1746—1805.

Foredrag
af

Kammerherre

C. J. Anker.

Kaptein ved Norske Jægerkorps.

Med to Portræter.

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG

(G. KR. JOHS. PARMANN).

KAMMERHERRE
BERNT ANKERS
LIV OG VIRKSOMHED

1746—1805.

Foredrag
af

Kammerherre

C. J. Anker.

Kaptein ved Norske Jægerkorps.

Med to Portræter.

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG

(G. KR. JOHS. PARMANN).

SÆRTRYK AF ILLUSTRERET FAMILIELÆSNING.

TRYKT I CENTRALTRYKKERIET 1884.

Om Kammerherre Bernt Anker.

F. 1746, † 1805.

[Efterstaaende Biografi er affattet af Kaptein ved Norske Jægerkorps, Kammerherre C. J. Anker i det væsentlige overensstemmende med de Foredrag over Bernt Ankers Liv og Virksomhed, som han i November 1851 holdt i Kristiania Handelsstandsforening og i Marts 1852 i Kjøbenhavns Studenterforening.]

Der paaligger som bekjendt enhver Generation en Forpligtelse til at hædre de Personer af foregaaende Slægtled, som paa en eller anden Maade har bidraget sit til at hæve Efterslægten og bygge Fædrelandet bedre, — hvad enten dette er skeet ved ædel Daad og opofrende Gjerninger, ved ihærdigt Arbeide og Studium eller ved et Liv ført i Alvor og Renhed.

Ved at hædre vore Fædre, hædre vi os selv. Vi bør derfor bevare dem i Traditionen med Kjærlighed og med Tak for, hvad de har udrettet, thi det er for os de har arbeidet, det er vi, som har taget i Arv Frugten af deres Sved og af deres Trængsler.

Hvad nu Bernt Anker angaar, saa tror jeg, at han ved sin energiske Flid og Udholdenhed, ved sin Kjærlighed til Kundskab og Oplysning, ved sin Interesse for Kunst og Literatur og Skuespil, ved sin storartede Gavnildhed og Opofrelse for alt, hvad der kunde fremme Handelens og Næringsveienes Fremgang, — men fremfor alt ved sin brændende Kjærlighed til Fædrelandet og til den By, hvis Barn han var, — har efterladt et Eksempel, der uvilkaarligt maa mane til Efterfølgelse.

Mit Kjendskab til Bernt Anker har jeg hovedsagelig hentet fra nuværende Professor Dr. L. Daaes „Gamle Kristiania“, fra Bernt Moes Personalhistorie og fra Fru Dunker, f. Hansteens: „Gamle Dage“. Endel har jeg ogsaa hørt af min Fader, der var meget yndet af Bernt Anker, og som kjendte ham godt.

Jeg skal nu først give et skitseret Overblik over Bernt Ankers Familieforhold og Ungdomsliv og derefter dvæle lidt nærmere ved ham i hans Egenskab af Chef for det store Handelshus, han repræsenterede, og i hans Egenskab af Eiendomsbesidder og Jernværkseier.

Bernt Anker var af en oprindelig svensk Slægt, idet hans Farfars Far, Erik Anker fra Gøteborg — ifølge Familie-Tradi-

tionen — søger sit Udspring fra den svenske Familie Anckar til Agnhammar i Wermland, der var indskreven som No. 108 paa det svenske Ridderhus, hvor Familiens Vaaben endnu hænger. Denne Erik Anker nedsatte sig omtrent 1668 i Kristiania, hvor han eiede det Hus i Kirkegaden, hvori Dührendals Butik nu er. Han etablerede her i Staden en stor Trælasthandel og efterlod sig ved sin Død 1699 en betydelig Formue. En af hans Sønner var Præst i Land og en af dennes Sønner igjen var Justitsraad Christian Anker, Bernt Ankers Fader. Christian Anker havde ogsaa en stor Trælastforretning her i Byen, han eiede mange Skibe og byggede blandt andet det saakaldte Palæ mellem Strandgaderne i Kristiania; det er opført paa Pæle, idet Tomten til Huset og Haven efterhaanden indvandedes fra Vandet. Bygningen blev færdig 1755. Christian Anker var gift med Karen Elieson, der var Fæster til den Ritmester Iver Elieson, der i 1788 var med at oprette den ridende Borgergarde i Kristiania, hvilken Garde i 1881 blev ophævet efter i 93 Aar med Ære at have hævdet sin Plads i Arméen. Den gjorde som bekendt Tjeneste for sidste Gang, da den d. 8de Oktober 1881 eskorterede H. M. Kong Oscar d. 2den til Slottet, hvor Hans Majestæt i naadige Ordslag tog Afsked med Garden.

Karen Anker overlevede sin Søn Bernt et Aars Tid, hun døde paa Vækkerø 1806 i sit 84de Aar. I Kristiania benævnedes hun almindeligvis: „Gamlefrua“ og var en kraftig og populær Personlighed, som altid af sin Søn Bernt blev omtalt med Stolthed og Høiagtelse.

Hendes Mand døde allerede 1765 og efterlod sig en Formue af antagelig henimod 400,000 Rdr.

Bernt Anker blev født i Kristiania den 22de Nov. 1746 og døde i Kjøbenhavn den 22de April 1805, altsaa omtrent 58½ Aar gammel. Tilligemed sine 3 Brødre, Iver, Peder og Jess, — hvoraf den længstlevende, Peder, der døde paa Bogstad 1824, ogsaa har indlagt sig et godt Navn i Norges nye Historie, dels som Generalveimester, dels som Eidsvoldsmand og dels som den første norske Statsminister, — nød Bernt Anker en særdeles omhyggelig Opdragelse.

I den Tid ansaa formuende Folk det ikke for passende at lade sine Børn gaa paa Skole, thi denne besøgte mest af Disciple i tarvelige Kaar. Christian Anker antog derfor ligesom andre af Hovedstadens Patriciere en Guvernør til sine Sønner, nemlig den talentfulde og lærde Christen Hvass.

Omtrent 17½ Aar gammel forlod Bernt Anker sit fædrene Hjem og reiste med sin Hovmester til Danmarks Hovedstad, hvor han den 9de Mai 1764 blev immatrikuleret som Student ved Kjøbenhavns Universitet, efterat han af den bekjendte Professor Abraham Kall var bleven meddelt et Modenhedsbevis, hvori der blandt andet anføres følgende smigrende Ytring: „Han tilfører vor Stand større Hæder, end den ham“.

Efter at have studeret en Tid ved Universitetet afreiste Anker med sin Hovmester til Sverige, Tydskland, Italien, Frankrige og England. Under denne Reise, der varede i 3 Aar, indhentede han mange Kundskaber, navnlig i sproglig, æstetisk og merkantil Retning. Hans førnævnte Hovmester, Hvass, gjorde sig under Reisen bekjendt med udenlandske Teaterforhold, blev ogsaa senere Teaterdirektør i Kjøbenhavn, hvor han tillige syslede med Astronomi.

I disse Ungdoms Aar nærede Bernt Anker megen Lyst til at blive Diplomat, hvilken Tilbøielighed oftere paany vakttes hos ham senere i Livet. Den ældre Grev Bernstorff opfordrede ham til at gaa som Legationssekretær til Paris, han udnævntes ogsaa dengang — kun 21 Aar gammel — til Justitsraad; men hans Moder, der sad i store og vanskelige Forhold siden hun i 1765 var bleven Enke, ønskede nu i 1767, at hendes Søn, Bernt, skulde komme hjem for at overtage Husets mangehaande Forretninger. Han rettede sig ogsaa efter dette Ønske, uagtet han derved visselig bragte et stort Offer.

I de 16 Aar fra 1767 til 83, hvori Anker i sin Moders Navn bestyrede det store Handelshus, virkede han under særdeles heldige Konjunkturer. Thi under den nordamerikanske Frihedskamp, der da netop fandt Sted, var Danmark og Norge de vigtigste af de neutrale Magter, idet nemlig de andre søfarende Nationer, Holland, Frankrige og Spanien maatte deltage i Kampen. Fragtfarten blev saaledes saagodtsom udelukkende besørget af Norge og Danmark.

Den norske Trælasthandel blomstrede paa den Tid som maaske aldrig før eller senere. Det bedste Marked var England. Norge havde saa at sige faaet Eneret paa Udskibning til England af en vis Sort Trælast; storbritaniske og irske Havne fyldtes med norske Varer, der havde rivende Afsætning. Svære, bugede Skibe, der vare fortrinlig skikkede til at rumme stor Last, gjorde sine regelmæssige Ture til England og kom altid tømte tilbage. Paa Grund af Krigen med

Amerika vare de engelske Orlogsværfter i travl Virksomhed og konsumerede ikke alene Skibstømmer og Egelast fra andre Lande, men Masser af Hjælpetømmer fra Norge.

Her hjemme var Udskibningen dengang i forholdsviis faa Hænder, saa der var ikke mange Konkurrenter i denne Forretning. De store udskibende Huse havde sine faste Leverandører i de norske Skovegne og sine faste Kunder i Udlandet, — Tingen gik sin jævne, rolige Gang. Imellem reiste der sig vistnok Rivaler, men disse blev som oftest fortrængte ved det Udelukkelses-System, der anvendtes af de ældre, mægtige Huse. Elvedragenes Eiere ansaa sig nemlig dengang berettigede til uden videre at udelukke andre Medbeilere fra de tilgrændsende Skove. Dette stemmer ikke med vore Anskuelser, men faktisk er det, at der i de Dage var Velstand og deraf flydende jevn Tilfredshed og Munterhed i vore Skovtrakter. Denne Velstand udbredte sig ogsaa til de Byer, hvorfra Trælasten udskibedes. I enhver Udskibningsby var der nemlig enkelte store Huse, der ved sin Rigdom kunde trodse forbigaaende Uheld og som derved vare til Støtte for den fattige Klasse.

Bernt Anker forstod paa en talentfuld Maade at benytte Tidens heldige Konjunkturer og kastede sig med Liv og Lyst og Klogskab ind i de dristigste Spekulationer, der i Regelen kronedes med Held. Han satte ofte en betydelig Kapital paa Spil i det uvisse Haab at vinde meget, men hans gode Lykke svigtede ham som sagt — næsten aldrig. Dog i en Retning var han ofte uheldig, nemlig med sine Skibe; han eiede nogle og fyrgetyve saadanne, men tabte mange af dem. I sit Testament meddeler han selv, at han ved forliste og bortkomne Skibe har tabt over $\frac{1}{2}$ Million Rdr. Han assurede dem aldrig! Han bestemte ogsaa, at hans efterladte Fideikommis ingen Skibe skulde holde, men sælge dem alle paa to nær.

Som et Bevis paa, hvor heldigt det gik Bernt Anker i disse Aar kan anføres, at han beklager sig over det i Virkeligheden gode Udbytte af Aaret 1777. En amerikansk Kaper havde da brændt hans Skib „Fanny“, udenfor Lindesnæs — just, som det var under Udseiling med en vakker Ladning. „Denne Begivenhed har afskrækket de Engelske fra at komme“, skriver han i en af sine utrykte Breve, „og Afsætningen er miserabel“. Men Faktum er, at han i dette Aar udførte for ikke mindre end 60,000 Pund Sterling eller for 1,080,000 Kroner, hvilket ikke synes saa miserabelt endda!

I et andet Brev fortæller han, at han maa opgive en Tur til Kjøbenhavn, som han ønskede at foretage i Anledning af sine Affærer paa Mosse Jernværk, — thi for Familiens Skyld turde han ikke da forlade Kristiania, selv om han derved vandt 50,000 Rdr.

I 1783 aflagde Anker Regnskab for sin 16aarige Virksomhed som Bestyrer af Fællesboet, hvorpaa dettes Eiendomme blev delt mellem ham og hans 2 gjenlevende Brødre, Peder og Jess. Størrelsen af den Formue, som Bernt Anker arvede efter sin Fader, ved man ikke saa nøie, men de faste Eiendomme, der faldt paa hans Part — deriblandt det saakaldte Palæ i Strandgaden hersteds — takseredes til omtrent 129,000 Rdr. Anker drev fra det nysnævnte Aar sine Forretninger for egen Regning. Han begyndte vistnok denne sin Virksomhed i en uheldig Periode, da den pludselige Fred til Versailles samme Aar havde bevirket en Rystelse i Handelsverdenen, men han svang sig snart op til Landets rigeste Mand, idet hans Indtægter i de resterende 22 Aar af hans Liv jevnlig steg. Saaledes udskibede han i mange Aar fra Kristiania, Moss og Fredriksstad ikke mindre end 170 Ladninger Trælast aarlig, hvoraf han betalte i Told og Tiende omtrent 30,000 Rdr. om Aaret. Selv opgiver han i et fortroligt Brev til sin bedste Ven og stadige Korrespondent, Fætteren Carsten Anker, at han med Lethed kan depensere 30,000 Rdr. aarlig ekstra, uden at det vil genere ham. Hans Indtægter var i mange Aar omkring 150,000 Rdr. af de daværende Firemarksdalere; mod Slutningen af hans Liv steg de saaledes, at de i det for Trælasthandelen saa fordelagtige Aar 1802 beløb sig til omtrent 222,000 Rdr., i 1803 til 243,000 Rdr., medens de i 1804 igjen sank til 153,000 Rdr.

Ifølge den General-Balancé, der opgjordes ved Udgangen af Aaret 1804 — halvfyerde Maaned før Ankers Død — udgjorde hans rene Formue omtrent 1½ Million Rdr., deriblandt 146 faste Eiendomme, der takseredes for 8 à 900,000 Rdr.

Det vil maaske interessere at høre Navnene paa enkelte af disse Eiendomme, saasom:

Mosse Jernværk, takseret til 100,000 Rdr.,
 Hakedals Jernværk, takseret til 66,000 Rdr.,
 Frogner Gaard ved Kristiania, takseret til 60,000 Rdr.,
 Soli Brug i Tune, takseret til 50,000 Rdr.,
 Vestby i Skedsmo, takseret til 36,000 Rdr.,
 Varild Brug i Vinger, takseret til 30,000 Rdr.,
 Stensby Brug i Eidsvold, takseret til 24,000 Rdr.,

Aas i Hakedalen, takseret til 20,500 Rdr.,
 Skove i Birid takseret til omtr. 11,000 Rdr.,
 Palæet i Kristiania, omtr. 10,000 Rdr., (nu er det formentlig mange Gange saa meget værd),
 Sande Herregaard i Thune, omtr. 9000 Rdr.,
 Grundset Skov, omtr. 8000 Rdr.

Foruden den nævnte Formue havde Anker hos uvisse Debitorer tilgode tilsammen omtrent 456,000 Rdr., hvilken Sum han med sin sædvanlige Liberalitet udtrykkelig erklærede aldrig skulde indkræves. Der findes Fortegnelse over flere af disse Debitorer, men det vilde blive for vidtløftigt at opregne mere end nogle faa af dem:

Af Geheimeråd Moltke havde han tilgode 12,000 Rdr., af Grev Ahlefeldt — Laurvig, 6,500 Rdr., af Carl Manderfeldt 800 Rdr., af Engelskinanden Douthal 10,900 Rdr. o. s. v.

Foruden af Trælast-Produktionens Udvikling gjorde Anker sig særlig fortjent af Bjergværks- og Fabrik-Driftens Opkomst. I Aaret 1784 blev han Eneeier af Mosse Jernværk, som han og hans Broder Jess allerede 1776 havde kjøbt af deres Farbroder, Erik Anker, der døde 1785, og som var Fader til Bernt Ankers fortroligste Ven, Statsraad Carsten Anker. Dette blev snart et af Landets vigtigste Jernværker. Det derværende Kanonstøberi, der siden dets Oprettelse 1751 kun havde svaret daarlig Regning, idet Kanonerne stadig sprang under Prøven, -- kom snart i Mode, thi Anker tog sig af Støberiet med sædvanlig Energi. Straks han havde overtaget Værket, besøgte han de svenske Kanonstøberier og det store Caronske Værk i Skotland og satte sig grundigt ind i Kanonfabrikationen. Efter sin Hjemkomst anvendte han de gjorte Erfaringer saa vel, at Kanonerne fra nu af holdt. Efterhaanden saa han sig istand til at levere gode, svære Kanoner til den dansk-norske Flaade, hvilket foruden Bestillinger, indbragte ham en Takke-skrivelse fra Admiralitetskollegiet i Kjøbenhavn.

I 1798 kjøbte Anker Hakedals Jernværk for 34,000 Rdr. Det var da forfaldent og havde i 20 Aar ligget øde; — men ved at anskaffe nye Hammere og optage nye Gruber var Værket 12 Maaneder senere igang og spredte Liv og Virksomhed til Bygderne omkring.

I 1791 anlagde Anker Stockenbroks-Mindes Kobberværk i Numedal og forenede hermed 3 Aar senere det da indkjøbte Værk: Fredriks-Minde, opførte en Smelteovn og

anvendte store Bekostninger paa Værkets Opkomst, men maatte dog snart nedlægge det.

I 1793 overtog han Eidsvold Guldværk, der hidtil havde været drevet af Staten uden at svare Regning. Under Ankers Bestyrelse gik det ikke stort heldigere, saa han snart maatte hæve Driften paa Guld, hvorpaa han anlagde et Kobberværk i Nærheden. Dette gav ham forresten heller ikke nogen Indtægt, uagtet det havde kostet ham omtrent 100,000 Rdr. Seks Aar efter Ankers Død blev det nedlagt, 1811.

Paa Hadeland anlagde han det første norske Blyværk, hvis Virksomhed ogsaa ophørte nogle Aar efter Ankers Død, men er senere optaget. Det eies nu af et Interessentskab og skal Malmen fra Værkets Gruber fortiden indeholde — foruden Sølv — omtrent 82% Bly.

Da man tænkte sig Muligheden af, at der kunde findes Stenkul i Omegnen af Kristiania, forærede han et fra England forskrevet Jordbor til det topografiske Selskab hersteds. Boringer bleve ogsaa anstillede, men gav ikke synderligt Resultat.

Jeg skal nu gaa over til kortelig at omtale Bernt Ankers Karakter og Personlighed, hans Gavmildhed og Gjæstfrihed, hans Ægteskab samt nogle løsrevne Træk af hans private Liv.

Efter hvad min Fader har fortalt mig, var Bernt Anker en Mand af noget over middels Høide, slank som Yngling, fyldigere som ældre. Han havde et ædelt og regelmæssigt Ansigt, udtryksfulde blaa Øine, hvoraf der lyste Aand, Energi og Godmodighed. Han havde et fint og vindende Smil. Hans Temperament var en Blanding af det sangvinske og det koleriske, han havde et varmt Hjerte og besad i sjelden Grad den Evne at kunne beundre. Han var en ridderlig Karakter og han havde lot for at blive begejstret. Hans Samtale var fængslende og ofte krydret med Vid og Humor. Hans Organ var yderst behageligt; hans Fremtræden var den fine Verdensmands, gracios og elegant, hans Væsen var velvilligt, men ogsaa værdigt, sikkert og selvbevidst.

I Forretninger var han grei og klar; jo vanskeligere en Sag var, desto mere interesserede den ham og desto lettere havde han for at træffe Sømmen paa Hovedet. I udviklede Sager var han en Mester. Man har kaldt ham intrigant. Han var nøiagtig og ordholdende. Hans største Glæde var at glæde Andre,

og denne Egenskab var Aarsagen til hans Gavmildhed og Nøglen til hans Popularitet.

Hans Forføngelighed, der i Omtale er bleven stærkt fremhævet, var ganske vist et meget fremtrædende Træk i hans Karakter; men den var parret med saamegen Humanitet og Alsind, med saamegen Kjærlighed til Næsten — uanseet Livsstilling og Kaar — at Efterslægten vistnok med Tryghed kan kaste et Overbærelsens Slør derover, især naar tilbørlig Hensyn tages til den Særstilling, han indtog i vor By og til den for en Privatmand sjeldne Popularitet, han nød, samt i det hele til den Tids Aand og Retning. Man bor som bekjendt undgaa at lægge sin egen Tids Maalestok paa henfarne Tiders Mænd eller Forhold. „Den sande Liberalitet ligger i at kunne anerkjende“, siger Gothe. I Bernt Ankers Tid forstod man maaske at anerkjende andres Fortjenester mere end i vor Tid, — derfor skabte ogsaa den Tid andre Feil end vor.

Bernt Anker var gavmild, familiekjær og vennefast. Hvad han gjorde for sin Slægt og for sine Venner i Retning af pekuniær Opofrelse — gaar op til det fast utrolige, ja hans Gavmildhed mod enhver, der søgte hans Hjælp, var saa stor, at saagodtsom ingen gik uhjulpen fra ham. Han opsøgte ofte selv Armoden og Elendigheden for at lindre den. Man kaldte ham ogsaa spøgende: alle Daarers Formynder. „Han gav aldrig under 20 Rdr. ad Gangen“, siger Fru Dunker, f. Hansteen, om ham i sin Bog: Gamle Dage, „som oftest gav han 100 Rdr., men ingen fik mere end 500 Rdr. om Aaret“. Fru Dunker fortæller ogsaa, at da hendes Fader var død, modtog hendes Moder et Brev fra Anker, hvori der laa flere Banknoter og en Skrivelse, der var smukt og ærbødigt affattet. „Det indesluttede“, skrev han bl. a., „er en Gjæld, som jeg skylder den Afdøde“.

Ligeledes fortæller hun en ret betegnende Anekdot om en Foged paa Toten, Assessor Spærck, der var kommen i en Kasseangel paa 1000 Rdr., og som henvendte sig til Anker om Hjælp, og blev ført ind til ham, medens han blev frisere: Hr. Spærck fik en Stol at sidde paa, men ingen talte. „Bring Assessoren en Bog“, sagde Anker til Tjeneren. Bogen blev bragt, den var engelsk. Spærck forstod ikke det Sprog og lagde snart Bogen fra sig. „Bring Assessoren den Blomsterpotte der“. Han fik Potten og lugtede til Blomsterne. Endelig gik Betjeningen, hvorpaa Foglen fremførte sit Ærinde. Bernt Anker for op: „Staar mit Rygte saa slet“, sagde han, „at en

Fremmed fra Gaden kan komme til mig og fortælle, at han har besveget den ham betroede Kasse for 1000 Rdr. og saa uden videre tro, at han kan faa dem af mig. Nei, det gaar for vidt!“ „Ja, det tænkte jeg nok, Hr. Kammerherre“, sagde Fogden, „men min Kone vilde absolut, jeg skulde gaa til Dem, uagtet De ikke kjender mig -- nu vil jeg gaa til Rosenkrantz, ham kjender jeg dog lidt“. „Tror De Rosenkrantz vil laane en uvederheftig, upaalidelig Oppebørselsbetjent 1000 Daler, — nei, det gjør han ikke; en saadan Dumhed gjør kun — Bernt Anker“. Og dermed fik Fogden sine 1000 Rdr.

Anker forærede i 1798 paa sin Kones Fødselsdag den 28de Mai Gaarden Ullevold ved Kristiania med Indbo og Besætning til hendes Brodersøn, John Collett. Paa den nævnte Dag gaves der paa Ullevold i mange Aar en Folkefest, hvor de fattige bleve beværtede med Oksesteg og Kjødsuppe, hvorefter hver af dem fik kontant 24 $\frac{1}{2}$, naar de gik. Mange Aar efterat Ullevold var ude af Familien Colletts Eie, saa man den 28de Mai store Klynger vandre op til Gaarden for i Tankerne at nyde de tabte Glæder.

Den store Gaard med tilhørende Eksercerplads, der ligger i Toldbodgaden i Kristiania, — hvilken Gaard havde tilhørt Bernt Ankers i 1798 afdøde Broder Jess, — skjænkede Anker i 1862 til Krigsskolen, der endnu benytter den. Efter hans Død tilfaldt hans Bibliotek paa omtrent 4000 Bind denne Anstalt. I en af Læsesalene hænger der en Tavle med Indskrift til Minde om Bernt Ankers varme Interesse for Krigsskolen.

De to sidste Linier af denne lyder saaledes:

„I, Fædrelandets haabefulde Sønner,
Ved Ungdoms Flid, ved Manddoms Daad ham lønner“.

Naar jeg ikke citerer det hele Vers, saa er det fordi det er affattet i stærkere Udtryk end man nutildags benytter sig af og derfor let paa os kan gjøre et komisk Indtryk.

Til Katedralskolen forærede Anker sin Broder Jess's Bøger, omtrent 1150 Bind, hvorhos han testamenterede Palæhaven til denne Skole. Haven blev dog senere forpagtet til Palæet.

Sin Broder Jess's Gjæld, der beløb sig til ikke mindre end 144,000 Rdr., betalte han uden at knurre og omtalte ham alligevel altid senere med Kjærlighed.

Bernt Ankers Gjæstfrihed var stor. Som Vært var han uimodstaaelig og hans ydre Væsen, — der under de saakaldte Audientser“, han gav, undertiden gjorde Indtryk af at være

ceremonielt, — var i hans Vennekreds roligt og naturligt og virkede yderst sympatisk.

I mange Aar var der Assemblé hos ham hver Søndag, enten i Palæet eller — om Sommeren — paa Uranienborg og navnlig paa Frogner. Imellem kunde det falde ham ind at byde et større Antal Personer, med hvem han tilfældigvis traf sammen, f. Eks. paa en Udsigt eller lignende — med sig hjem til Middag. Dette blev da gjerne til en hel Fest for de indbudne, der saa uventet kom i Berørelse med denne, da saameget omtalte og vindende Personlighed.

Han gjorde ofte større Middage og serverede da altid med udmærket Vin. For sin egen Del var Anker forresten yderst afholdende i Mad og Drikke, han nød f. Eks. aldrig Vin undtagen den var opblandet med Vand, og drak hverken Øl eller Kaffe. Mauritz Hansen fortæller i sin Novelle „Moderen“, at der engang ved en Middag hos Bernt Anker var Tale om Vinen, som alle de tilstedeværende vare enige om at rose og erklære for enestaaende; da siger pludselig en tilstedeværende Præst: „Man kan mærke, at de Herrer Berømmere ikke har smagt Vinen paa min Præstegaard, thi den er i det mindste ligesaa god“. Alle studsede, undtagen Værten, som sad og smaalo. Gjæsterne protesterede nu kraftigt mod den gode Præstemands Paastand, indtil denne udbrød: „De vil da altsaa virkelig, mine Herrer, beskyldte Etatsraaden for, at han forærer mig slettere vin, end han selv drikker!“ Alle lo og morede sig over denne Løsning.

Men det var ikke alene indbudne Gjæster, der vankede i Bernt Ankers Hus; der var altid ved hans Bord dækket endel Reservepladse for Venner, som kom af sig selv, og det var ikke faa, thi de vare altid velkomne.

Naar Anker sad ved en munter Middag, brugte han ofte at improvisere Vers eller Rim. Da han tilbragte Julen 1799 — 1800 paa Colletts glade Fladeby i Enebak, hvor der Nytaarsdag — ubegribeligt nok — blev en varm Disput om, hvorvidt det nye Aarhundrede begyndte 1ste Januar 1800, eller 1ste Januar 1801 — greb Anker sit Glas og improviserede følgende:

Lad de lærde trættes om,
 Naar vort Sekulum har Ende,
 Iljernen bliver derved tom
 Og vort Hjerte kan ei brænde;
 Men det Iljerte, som ei brænder
 For vor Collett og hans Hus,
 det til Venskabs Fryd ei kjender o. s. v.

Min Fader har fortalt mig, at en Herre som hed Kaae, engang ved en Middag vilde Bernt Anker en Smule tillivs og derfor udbød, idet han hævede sit Glas:

„Jeg drikke vil en Skaal for Bernt Anker,
der er bleven stor kun ved sine Planker“.

I samme Øieblik svarede denne godmodigt:

„Aa, Anker og Planker — er Rim uden Tanker,
Ikke saa, — Hr. Kaae?“

Naar jeg anfører saadanne Replikskifter, da er det ikke fordi, at jeg anser dem i og for sig at være interessante — uden for saa vidt, som de jo give et lidet Billede af den Tids Aand og Sæder.

Man har talt meget om Bernt Ankers Ægteskab. 27 Aar gammel blev han den 11te April 1773 gift med den da 36 Aar gamle, men elskværdige og yndige, af alle særdeles afholdte Mathia Leuch, der var Enke efter den i 1768 afløede Kjøbmand Morten Leuch til Bogstad Gaard. Hun var en Datter af Kjøbmand Peter Collett. De bleve viede af Brudgommens Fætter, Slotspræst Sverdrup.

I forbigaaende vil jeg her nævne, at Bogstad efter Bernt Ankers Død gik over til hans Broder Peder, i hvis Dattersøn, Baron Herman Wedel-Jarlsbergs Eie Gaarden nu er.

Mathia Anker var som antydet en ædel og fin Personlighed, der trolig stod sin Ægtefælle bi med Raad og Daad og som forestod hans Hus paa en yndig og værdig Maade. Hendes Gjæstfrihed og Gavnildhed var ligesaa stor som hendes Mand og hendes Interesse for filantropiske Gjøremaal var levende. Saaledes gaar der endnu Sagn om, hvor kjærligt hun tog sig af Børnene paa det Ankerske Waisenhus, hvilken Anstalt hun og hendes Mand stiftede paa deres 5-Aars Bryllupsdag d. 11te April 1778 og som fremdeles er i Virksomhed. For 6 Aar siden hoitideligholdt den sin 100-Aarsfest

Waisenhusets Lokale nedbrændte d. 1/1, 1881. Anstalten er senere flyttet til sit nybyggede Hjem ved St. Hans-Haugen, der indviedes af Pastor Dop d. 3/11, 1882.

Stiftelsens Kapital udgjør omtrent 120,000 Kr., hvortil kommer et Beløb af 54,000 Kr., der i 1880 er indkommen ved Salg til Kristiania Kommune af dens tidligere Eiendom, der bestod af en stor Have i Nærheden af Vor Frelzers Gravlund. Det sidstnævnte Beløb er anvendt til Indkjøb af Tomt i Gjedemyrsveien No. 35 og til dens Bebyggelse.

Waisenhuset bestyres af en Direktion, der bestaar af Garnisonspræsten i Kristiania, af en der bosiddende Handelsmand, og af et Medlem af den Ankerske Familie. Stiftelsen har til Maal at skaffe fattige, forældreløse Børn af begge Kjøen, tilhørende Embeds- eller Borgerstanden, Underhold, Opdragelse og Undervisning. Mange bra Mænd og Kvinder ere i Aarenes Løb udgaaede derfra.

Bernt Anker har engang sagt om sit Ægteskab, „at det var en Episode, hvori hans Sjæl ingen Del havde“, at det altsaa med andre Ord var et Fornuftparti. Han er blevet strængt bedømt for denne Ytring, og jeg for min Del vil ingenlunde forsvare den, men paa den anden Side er det et Faktum, at deres Ægteskab — uagtet børnløst — var lykkeligt. Hun døde d. 21de Juli 1801, 64 Aar gammel. Den efter vore nogterne Anskuelse ubegribelige og teatralske Scene, da Bernt Anker ved sin Kones høitidelige Begravelse den 24de Juli, 3 Dage efter hendes Død, Kl. 6 om Morgenen omfavnede hendes Kiste, førend den bragtes ind i det Ankerske Gravkapel tæt ved Vor Frelsers Kirke i Kristiania og sagde: „Nu bedrøvede du mig for første Gang“, — viser dog, at han har skattet hendes gode Egenskaber efter Fortjeneste. Professor L. Daae meddeler i sit Værk „Gamle Kristiania“, at da Anker i et Brev til sin Agent i Paris, Jess Holmbo, underretter denne om Dødsfaldet, begynder han saaledes:

„Mathia Anker, denne Engel blandt Dødelige — er ikke mere“. — Til hendes Minde reiste han en Støtte, som endnu staar i Palæhaven. Paa Støttens alle 4 Sider staar skrevet: „Mathia Anker, vis og god“, samt hendes Fødsels- og Dødsdatoer.

Uagtet Ankers Sorg over sin Hustrus Bortgang visselig var større end mange troede, saa talte han dog en Tid efter — ligesom saa mange andre Enkemænd — om at gifte sig igjen.

Tæt ved Bernt Anker boede dengang en formuende Handelsmand, Jørgen Pløen fra Holsten, i et stort, enetages Hus med stort Tag. Huset, der laa nederst i Prindsens Gade ligeoverfor Palæet, var bygget i Ligkisteform, og man fortalte, at Pløen havde givet Huset denne smagfulde Form for daglig at minde Bernt Anker om Døden; „men dette er“, siger Professor Daae, „en taabelig Opdigtelse“.

Til denne Mands Datter, den smukke og yndige Louise

Pløen, om hvem Bernt Anker sagde, „at hun er en Prinsesse, der gaar inkognito“, friede han, men fik Afslag i den Form, at hun om Aftenen, da Anker besøgte hendes Fader, ikke bar det Diamantsmykke, som han samme Dag havde sendt hende med Anmodning om at tage det paa, ifald hun vilde blive: „Kammerherinde Anker“. Louise Pløen giftede sig senere — den 5te Mai 1807 — med den bekendte Stiftamtmand Emanuel de Thygeson, der førte et gjæstfrit og kostbart Liv og som døde i Zürich d. 16de Mai 1860, 90 Aar gammel. Hans Enke, der boede i Kjøbenhavn, blev endnu ældre, thi hun døde først d. 3die November 1880, 95 Aar gammel. Hun overlevede altsaa sin gamle Frier, Bernt Anker, i 75 Aar.

I Marts 1882 havde jeg den for mig interessante Oplevelse i den norske Digter Prof. A. Munchs Hus, at gjøre Bekjendtskab med en i Kjøbenhavn boende Datter af den yndige Louise Pløen, nemlig Frøken Minna de Thygeson, Søster til dansk Rigsdagsmand, Kammerherre Th. de Thygeson til Damsgaard i Jylland. Hun viste mig et Portræt af sin Moder.

Der er opbevaret flere saadanne løsrevne Ytringer, som Bernt Anker ved forskjellige Leiligheder har udtalt. Saaledes sagde han engang om en berlinsk Jomfru Hober, der kom herop for at danne et Pigeinstitut i Kristiania og som blev modtaget med megen Velvillie af Byens beau-monde: „Om jeg eiede et Kongerige“, sagde han, „saa vilde jeg give det til Jomfru Hober“.

Det lille Rim, som Bernt Anker improviserede ved Middagen den sidste Gang, han var paa Fladeby — det var den 2den Januar 1804, — gjorde dengang megen Lykke. Der blev udbragt en Skaal for „Oberværtinden“, den yndige Fru Collett, der var Ankers Yndling og som i spøgfuld Tale gjerne kaldtes „den smaa“, fordi hun var liden af Vækst, — da Anker udbrød:

„Den smaa“ af alt stort — den største,
Blandt alle Værtinder — den første!“

Medens jeg nu omtaler saadanne Smaating, kunde det være passende Anledning til at nævne, at da Bernt Anker engang i Paris paa en Kur blev forestillet for Førstekonsulen og af denne blev spurgt, om hvad den egentlige Hensigt var med hans Ophold i Frankrige, svarede Bernt Anker: „Premier-Consul! — den er opnaaet i dette Øjeblik“.

Da Kronprinds Fredrik og Kronprindsesse Maria, — for hvem Bernt Anker følte stor Beundring og hvem han som et Tegn herpaa testamenterede endel af sine Pretiosa, — engang i Slutningen af Aarhundredet havde sendt deres Portræter til Kristiania for at ophænges i Byens Festivitetsslokale — gik Bernt Anker derhen for at se Billederne, tog derpaa en Blyant og skrev paa Bagsiden af Rammen paa Kronprindsessens Portræt følgende:

.Dit Smil er alle Dyders Tolk —
Lyksalig Prinds — lyksaligt Folk!

Da Bernt Anker en Aften gik forbi sin Eiendom Sommerro, som laa der, hvor senere Gartnerboligen i Kristiania Slotspark stod mødte han Husmandens Datter, Karen, der gik barfodet og verken sklaedt og drev Kjøerne hjem. Da fik han pludselig den Idé at klæde hende op, gav hende Penge, Værelser i Palæet og Hest og Gigh til sit Brug. Karen Sommerro begyndte nu at tro, at hun med Tiden skulde blive Frue i Huset og tiltog sig Myndighed over Folkene i Palæet og paa Waisenhuset. Men da Anker reiste til Kjøbenhavn, forlovede hun sig med en tysk Musikant, som hed Köhler. Imidlertid kom en rig Engelskmand til Byen, han foreslog hende at følge med ham til Italien og afsted gik det udover Egebergveien! Men nogle Mile fra Byen, mødte de uheldigvis eller rettere sagt heldigvis Bernt Anker, som kom hjem fra Kjøbenhavn. Karen søgte nu at skjule sig i Vognen, men blev bemærket af Ankers Tjener, hvorpaa de førte hende med sig tilbage til Kristiania. Næste Dag kaldte Anker hende ind til sig og spurgte, om hun ikke elskede Köhler, som hun var forlovet med, og om hvorledes hun i det hele taget kunde falde paa at løbe bort. Men Karen svarede: „Jeg har aldrig elsket nogen og vil aldrig ægte nogen uden Kammerherren!“ — „Nei, nu bliver det for galt“, sagde Bernt Anker, „gaa fra mine Øine!“ Karen gik da hylende bort og giftede sig efter Ankers Død med en af hans Forvaltere og skal have opført sig vel som Hustru og Husmoder.

For at blive færdig med Bernt Ankers Kjærlighedsaffærer, vil jeg nu fortælle om hans Forlovelse med den dejlige Frøken Louise Falbe. Det var i 1804. Fra Begyndelsen af dette Aar førte Bernt Anker et fyrsteligt Hus i den danske Hovedstad og kom ogsaa selv meget paa høiere Steder; saaledes viste han

sig engang paa en Maskerade ved Hoffet, kostumeret som norsk Jarl. Man morede sig altid godt paa hans Fester, hvad enten det nu var Selskabets Skyld eller de behagelige OVERRASKELSER, Værten forstod at tyde sine Gjæster. Paa et af hans elegante Baller, hvor mine Forældre saaes første Gang (det var forresten 10 Aar førend de bleve forlovede), var ogsaa Frøken Falbe, straalende i al sin Skjønhed. Bernt Anker viste hende megen Opmærksomhed og mange anede hans Hensigter. Kort efter friede han til hende, — for — som Professor Nyerup skriver til I. C. Berg — „at excellere ogsaa deri, at have den smukkeste Kone“, og hun gav ham, formentlig overtalt af sin Slægt — sit Ja. Men det varede ikke længe, før Bernt Anker angrede dette Skridt, navnlig paa Grund af den store Forskjel i deres Alder — af omtrent 40 Aar. Han søgte derfor at overtale min Fader, som dengang var Løitnant ved Garden tilhest i Kjøbenhavn (hvilken Garde ogsaa senere er ophævet, nemlig den 31te Mai 1866) til at ægte Frøken Falbe. Han tilbød ham tillige en betydelig Pengegave samt Herregaarden Sande i Norge, ifald han vilde gaa ind paa Forbindelsen. Men min Fader vægrede sig, da hans Tanker allerede var optaget andetsteds. Bernt Anker forlod ham nu, lukkede Døren i Laas efter sig og lod ham sidde indelukket i 5 Timer for at betænke sig. Svaret blev imidlertid uforandret, hvorfor Anker ikke havde anden Udvei end selv at hæve sin Forlovelse.

Han testamenterede hende — antagelig paa sin Dødsseng — 100,000 Rdr. foruden en aarlig Livrente paa 6000 Rdr., men da Dokumentet ikke var i tilbørlig Form, fik hun kun det halve Beløb udbetalt. Aaret efter — den 1ste Juli 1806 — ægtede hun Baron Charles de Selby, der var dansk Gesandt i Udlandet. De havde 8 Børn, der alle nu ere døde paa en Datter nær — Caroline — der er gift med dansk Gesandt i Berlin, Kammerherre Qvaade. Baronesse Selby, f. Falbe, døde 1843, 57 Aar gammel.

Om Bernt Ankers offentlige Virksomhed skal jeg kortelig meddele, at han, foruden at blive benyttet i nogle kongelige Kommissioner, udviklede megen Dygtighed i flere kommunale Befatninger. Saaledes var han i 9 Aar Tolldirektør i Akershus Stift, hvilket kostede ham mange Penge, da han oftere betalte sine Underordnedes Kasseangel. For Kristiania Magistrat paatog han sig Bestyrelsen af flere store Formuer, og

med sit sædvanlige heldige Greb paa Tingen lykkedes det ham at gjøre dem indbringende. Størst Fortjeneste har han maaske af Generalauditor Lengnicks Bo, der ved Underslæb var kommet i en Gjæld af omtrent 44,000 Rdr., men efter at Anker i et Par Aar havde behandlet denne indviklede Affære, gav Boet et Overskud af omtrent 4000 Rdr. til Deling mellem Hr. Lengnicks to Børn.

Professor Daae siger om Bernt Anker, „at han som Mæcenat indtager en i Norges Historie enestaaende Plads“. Mange vare de Kunstnere og Videnskabsmænd, som han i aarevis understøttede og beskyttede. Blandt de første kan nævnes N. Petersen, der var en Bondesøn, født 1765 paa Kasterud i Gudbrandsdalen, og som Anker underholdt i Kjøbenhavn, hvor han uddannede sig til Portrætmaler under Veiledning af den bekjendte Professor Juel, der døde 1801. Petersen nedsatte sig senere i Skien og har malet en hel Del Portræter. Portrætmaler Peder Aadnes fra Land nød ogsaa Ankers Protektion.

En af Bernt Ankers Yndlingsplaner var at fremme det gamle nationale Ønske om Oprettelsen af et Universitet i Kristiania. Allerede i 1773 blev der af Anker i Forening med nogle andre Mænd udsat Præmier for de bedste Afhandlinger om dette Spørgsmaals Løsning, hvorefter der indkom 14 Besvarelser, af hvilke Christen Prams vandt Prisen. I 1794 afsluttede Anker en Kontrakt med den danske lærde Historiker, Kammerherre Suhm, om Kjøbet af dennes Bibliotek paa 100,000 Bind — i den Hensigt at forære dette til det vordende norske Universitet tilligemed sit eget Bibliotek paa 4000 Bind, sine Mineralier og sine fysiske og matematiske Apparater.

Men da Ansøgningen om et norsk Universitets Oprettelse i 1796 blev afslaaet — gik Kjøbet af Suhms Bøger tilbage, hvorefter „det store kongelige Bibliotek“ i Kjøbenhavn erhvervede dem.

En anden Nationalsag, for hvilken Anker arbejdede af al Kraft, var Oprettelsen af en Bank i Norge. I 1796 lod han i Hermoder indføre en paa fransk affattet Afhandling om Nødvendigheden af dette Skridt, ligesom han ogsaa der lod indtage en af ham fuldstændig udarbejdet Plan for Oprettelsen af en Bank i Kristiania. „Intet Land“, skriver han, „har mere Brug for en national Bank end netop Norge. Alle Grene af norsk Vindskibeligbed ville ligge i Afmagt, ifald den ikke understøttes af en Bank i selve Landet. Ved de danske Penge-Institutter have vi kun havt Tab o. s. v.“

Forgjæves talte imidlertid Anker i denne Henseende Folkets Sag, thi af Banken blev der dengang ligesaa lidet som af Universitetet!

At Bernt Anker, — trods sit loyale Sindelag og trods sit Venskabsforhold til de kongelige Personer, navnlig til Kronprindsen (senere Frederik VI), og til den høistkommanderende General i Norge, Prinds Carl af Hessen, (der er Morfader til Danmarks nuværende Konge og som døde ved sin Skrivepult 1836, 92 Aar gammel) allerede i mange Aar, man regner helt siden 1772 — havde været misfornøiet med Norges politiske Stilling ligeoverfor Danmark, fremgaar tydeligt af flere Udtalelser i hans Skrifter.

Saaledes siger han 1785 i sin Sørgetale over den afdøde Eier af Bærums Jernværk, Conrad Clausen, blandt andet følgende: „Længe nok vare Kunster og Videnskaber hos os indhyllede i Mørke, — Høiskoler ere her fremmede Navne, Selskaber til at fremme Lærdom og Flid skimte neppe Dæmringen. Tænkeren maa blive enten døsig eller rasende over de Labyrinther, i hvilke Avind og Upolitik styrte ham. Maatte Kronprindsen lære at kjende dette sit Folk, som er Alt ved sig selv, maatte han oplede Fortjenesten i de skulte Vraaer — og ingen Forskjel gjøre paa ydre Stilling, men paa enhvers Værdi i den Cirkel, han virker“ o. s. v.

I sin Indtrædelsestale i det Nordiske Videnskabers Selskab i London udbryder han: „Men Norge, du forladte Plet paa Kloden, som er alt ved dig selv og intet ved Omsorg, du, som hverken har Høiskole eller Flaade, som er miskjendt og forladt“ o. s. v.

At saadanne frisindede Udtalelser midt i Enevældets Tid af en saa indflydelsesrig Mand som Bernt Anker maatte vække adskillig Opsigt baade i Norge og i Danmark — falder af sig selv.

I sine Tanker ved Zahlkasserer Holters Grav 1791 beder Anker Holters Enke, Maren, født Juel (hvis Portræt hænger paa Rigshospitalet her i Kristiania), om ikke at flytte med sin store Formue „fra Norges Fjelde til de lave Sletter“, — hvilket heller ikke skæde, eftersom hun senere giftede sig paany med to Nordmænd, først med Generalauditør Wessel og efter hans Død med Statsraad Rosenkrantz.

Alt dette tyder ikke paa, at Bernt Anker just nærrede

nogen Velvillie, men snarere Uvillie mod den dansk-norske Union.

Man satte en Tid Bernt Ankers Forhold til Kong Gustav d. 3die af Sverige i et mistænkeligt Lys. Under et Ophold i Stockholm 1772 blev han præsenteret for Kongen, men der er ingen synderlig Grund til at tro, at der blev truffet nogen politisk Aftale mellem dem. I ethvert Fald protesterer Anker selv kraftigt imod Beskyldningen herfor. I en liden Autobiografi af ham forsikrer han nemlig, „at han med Græmmelse erindrer de ubehagelige Rygter 1772 i Anledning af, hvad der stod — endog i udenlandske Tidender — om hans uskyldige Reiser og Ophold i Stockholm“.

Under dette Ophold i Stockholm blev det Portræt af Bernt Anker, hvoraf foranstaaende Billede er en formindsket Gjen-givelse i Xylografi og af hvilket Portræt en Dublet hænger i Eidsvoldsgalleriet, malet af den svenske Hofmaler C. F. Breda, der ogsaa har afdiget de Portræter af Kong Gustav d. 3die og hans Brødre, der hænger i Stockholms National-Museum. Portrætet blev i 1866 fundet med gennemstukne Øine paa et Loft i Moss og restaureret af Professor Hans Gude. Maleren Breda var en Elev af den store engelske Kunstner, Sir Joshua Reynolds, der døde 1792. I Weinwicks Kunstner-Lexicon af 1829 siges om Breda, „at han ved ydre Arrangements forstod at give sine Portræter et historisk Udseende, men at hans Stillinger ofte ikke ere naturlige nok“, — Bemærkninger, der begge synes at passe paa dette Portræt.

I 1789 reiste Anker til England, i hvilken Anledning den svenske Generalkonsul i Kristiania, Martineau, skriver til Gustav d. 3die, at efter det Rygte, der gik, skulde Hensigten med Bernt Ankers engelske Reise være: i London at underhandle om Norges Uafhængighed. Det lader altsaa ikke til, at Anker paa Forhaand har talt med den svenske Generalkonsul om Sagen, thi isaafald havde denne ikke blot havt et Rygte at paaberaabe sig. Af Ankers samtidige Ytringer fremgaar det, at han misbilligede de svenske politiske Stemplinger i Norge, — men paa den anden Side kan det ikke nægtes, at han i et Brev udtrykker sig noget gaadefuldt om Hensigten med sin engelske Tur. Han skriver nemlig blandt andet: „Vigtige Pligter fordre Reisen, jeg ved, hvad jeg skylder mit Fædreland, og ve mig, om jeg ikke ombyttede

mine rolige Dage med et Liv fuldt af Uro med Udsigt til gruelige Scener, ja, om jeg end i disse blev et Offer“ o. s. v.

I 1790 sendte Gustaf den 3die sin Yndling Baron Gustaf Mauritz Armfelt (der døde som russisk General den ²²/₈ 1814) til Wermeland, hvor han i Hemmelighed havde Møde med nogle norske fremragende Personer, der vare misfornøiede med Fædrelandets politiske Forhold til Danmark. Der har gaaet Rygte om, at Bernt Anker var blandt disse af Armfelt saakaldte norske Hovedmænd, men noget Bevis herfor foreligger ikke.

Henrik Wergeland omtaler i sin „Norges Konstitutions-Historie“ denne Sag paa en Maade, som tyder paa, at han har troet paa disse Rygter. Ved samme Leilighed udtaler han sig temmelig skarpt om Bernt Anker. Han siger saaledes Side 35 blandt andet følgende:

„Her støde vi i den Fornemste af disse formummede Figurer i de øde og mørke Grændseskove, sandsynligvis paa Bernt Anker, Norges største Handelsmand, ophøiet i Adelsstanden og til Kammerherre, en Nobile, hvis Aand og Dannelse havde meget af den Tids Pailletters Glimmer, ligesom dennes saa brugelige Filegransarbejder ikke var finere og mere indviklede end hans intrigante Karakter . . . . De Frænder og Venner, der grupperede sig om ham og hans Bord, gave ham den største politiske Betydning. Denne Mand og hans Nærmeste nærede, -- gjennemtrængte af Tidens Aand -- Tanken om vidtstraktere Emancipation end Indrømmelsen af et Universitet“.

I Vinteren 1790—91 udtalte Anker sig tydeligt mod det svenske Spioneri, som Gustaf den 3dies Ven, den engelske Sir Sidney Smith -- senere Seirherre ved St. Jean d'Acre i Syrien -- mistænktes for at drive i Kristiania. Denne Mand tilbragte nemlig den nævnte Vinter her og var Julen over hos Colletts paa Fladeby. Saaledes skriver Anker blandt andet til sin Fætter Carsten: „Stiftamtmand Kaas søger at udspionere Sir Sidney, men det lader sig neppe gjøre, da Sidney er klog og *fier*. Det er godt“, tilføier han, „at visse Familier elske Kronprindsen, thi ellers kunde han miste Norge. Penge, Skibe og Folk ved man at faa. men vær tryg, jeg skal nok sørge for, at alt det skal falde sammen“.

Ogsaa i Norges afsides og fredelige Hovedstad afsatte den franske Revolution nogle smaa Efterlønninger.

Flere af Kristiania høiere Embedsmænd følte Sympathi for Revolutionen. Nogle af Byens Handelsmænd grebes af Begeistring for det Friheds- og Ligheds- og Uafhængighedsraab, der lød hid fra Frankrig, — dog kjølnedes denne Fornemmelse snart hos Handelsstanden, da der i 1793 skede et Opløb af Arbejdsklassen, dertil opflammet af endel Høkere, der følte stærk Uvillie mod de større Kjøbmænd.

I 1795 forefaldt der et Opløb af større Betydning, navnlig myntet mod Bernt Anker:

Den 14de Juni vilde han sende 100 Tdr. Korn paa et af sine Skibe til sine Folk i Moss. Men da Skibet henimod Midnat skulde gaa afsted, samlede en Masse Mennesker paa Toldboden, navnlig Folk fra Grønland og Fjerdingen, der raabte paa, at man med Magt maatte hindre Udskibningen, da Anker antoges at ville udføre Kornet til Frankrig, hvilket var forbudt. Anker gik ned i Sværmen og meddelte, at han — som Bevis paa, hvor vel han mente det med den fattige Del af Befolkningen i Kristiania — vilde forære denne det hele Kvantum Korn. Men nu blev Raseriet kun meget værre. Pøbelen raabte, at Anker herved paa den klareste Maade erkjendte, at have havt ulovlige Hensigter med sit Korn. En hel Del skreg, at Anker foruden Kornet ogsaa skulde forære dem Skibet; Byfogden lod nu endelig endel Skraalere arrestere, hvorefter Spektaklet blev endnu galere. Urolighederne tiltog saaledes, at Kommandanten, Generalmajor Kaltenborn, maatte indfinde sig i Spidsen for den da omtrent 700 Mand stærke Garnison. Stiftamtmand Fredrik Moltke ansaa sig imidlertid — mærkeligt nok — berettiget til at forbyde Kommandanten at skyde skarpt, hvilket Forbud denne rettede sig efter, hvoraf Følgen var, at han naturligvis intet kunde udrette. Tumulten tiltog derfor under det hele næste Døgn. Da det paany blev Aften, fik Pøbelen større Mod, og der hørtes Trudslers om at stikke Grosserernes Bordtomter i Brand. Man var nu svag nok til at løslade 4 Arrestanter. Tumulten stilnede efterhaanden af henimod Morgenen den 16de Juni. Hos Mængden herskede der dog endnu længe en taabelig Mistanke mod Handelsstanden for at have blottet Landet for Levnetsmidler, hvortil kom Misundelse mod visse Huses fortrinlige Velstand.

I sin Novelle „Moderen“ omtaler Mauritz Hansen denne

Begivenhed, men i en stærkt broderet Form. Jeg skal dog kortelig antyde hans Beretning, da den viser, hvorledes en af Bernt Ankers samtidige opfattede hans Forhold til Kristiania Befolkning:

Mauritz Hansen fortæller altsaa, at der havde udbredt sig det Rygte, at Anker, „uagtet hans Boder buggede under Vægten af hans Korn, ikke vilde aabne sine Sække, førend Kornene kunde veies med Sølvpenge“. En Dag ringedes der med Klokkerne: Tætte Folkemasser drog gennem Gaderne under Raabet: „Død eller Brød!“ Tilsidst omringede Pøbelen Ankers Hus og ventede kun paa, at det aftalte Stormsignal — en Sten gennem Vinduet — skulde gives, da blev Porten slaaet op, og Bernt Anker i Ridedragt paa en vælig Hingst, ledsaget af en prægtigt klædt Jæger, red roligt ud gennem Mængden og hilste til alle Sider. Et Par Stemmer raabte: „Afveien for Etatsraaden“, og Anker tog sig uforstyrret en Tur til Foden af Egeberg. Blandt Massen uddeltes imidlertid Dagens Intelligentssedler, hvori der stod, at Anker den foregaaende Dag havde anmodet Magistraten om til de Fattige at lade uddele 100 Tdr. Rug og 100 Tdr. Byg af hans Korn, samt at give mindre Bemidlede Sedler paa Korn at hente paa Ankers Brygge til Kapitel-Takst. Pøbelen udbød: „Leve Etatsraaden! Leve Norges Velgjører!“ og da Anker kom tilbage fra sin lille Ride-tur, var Gaderne tomme.

Om Bernt Ankers Forfatterskab har Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt i norsk historisk Tidsskrift for 1877 skrevet en Afhandling paa 52 trykte Sider. I denne meddeles, at Anker i sit Testament havde bestemt, at hans literære Efterladenskaber skulde udgives af hans Ven, Sekretær i Kommerce-Kollegiet, Christen Pram (der var født i Gudbrandsdalen), og som var bekjendt som Digter og Statistiker, mod et Honorar af 5000 Rdl., hvilket Beløb lidt efter lidt virkelig blev Pram udbetalt, uagtet der aldrig blev noget af Udgivelsen.

Mellem 1805 og 1810 førtes en skarp og heftig Skriftveksling mellem Pram og det Ankerske Bo, i de første 3 Aar navnlig paa Grund af, at Boet havde insinueret, at Testamentet

maaske skulde forstaaes derhen, at alle Udgifter ved Udgivelsen skulde afholdes af de bevilgede 5000 Rdl.

Denne Opfatning frafaldt Boet dog senere, hvorhos der under 25de Marts 1808 faldt kongelig Resolution for, at Pram var berettiget til at hæve de omtalte 5000 Rdl. udelukkende som Honorar for sin Uleilighed, og at det Ankerske Fideikommiss skulde bære de øvrige Omkostninger ved Udgivelsen.

Imidlertid havde Pram indtil Kjøbenhavns Bombardement 1807 ikke faaet Tid til at arbeide noget paa denne. Under Bombardementet flyttede han fra den ene Bolig til den anden — stadig forfulgt af Fiendens Kugler, men ogsaa stadig med de Ankerske Papirer under Armen. Hans mange andre Arbeider forsinkede senere Udgivelsen. I 1810 foreslog Pram for Fideikommissets Administration, at Udgivelsen maatte blive at udsætte indtil videre, dels paa Grund af Tidernes Tryk og Omkostningernes Størrelse og dels paa Grund af Publikums Ligegyldighed for de literære Foretagender, der ikke netop berørte Tidens Spørgsmaal.

Herpaa gik Administrationen ind.

Saa kom Pengereduktionen, Krigen og endelig Rigernes Adskillelse, hvilket alt hindrede Udgivelsen. I Aaret 1820 afreiste Etatsraad Pram som Toldforvalter til St. Thomas. Aaret efter døde han — og af Udgivelsen blev der altsaa — intet!

Imidlertid havde Pram dog været saa hensynsfuld forinden sin Afreise til Vestindien at lade sine Papirer, hvori blandt ogsaa de Ankerske Manuskripter befandt sig, bringe op i en Læderkuffert paa Rundetaarn i Kjøbenhavn, hvor nuværende Professor Dr. L. Daae omtrent 50 Aar senere undersøgte dem. Nu er de indlemmede i Universitets-Bibliotheket i Kjøbenhavn, hvorfra ogsaa jeg for 6 Aar siden har havt dem udlaant. De opbevares i 2 tykke Pakker.

Fra et modernt literært Standpunkt betragtet er Bernt Ankers Skrifter maaske nu ikke af stor Betydning, men for sin Tid var de ret mærkelige og er endnu af ikke liden kulturhistorisk Interesse. De give en Forestilling om den daværende europæiske Dannelse og om de dengang gjærende Idéer, omplantede paa norsk Jord og afpassede efter vor Hovedstads Behov. De give derhos en stor Del Træk baade af Forfatteren og hans Samtidiges Liv, hvilket er af varig Betydning, — „hvorfor man ikke kan andet end beklage“, tilføier H. J. Huit-

feldt i sit førnævnte Arbeide, „at Omstændighederne have hindret deres Udgivelse“.

Ifølge den Fortegnelse, der er optaget over Ankers efterladte literære Arbeider, gaar de op til et Antal af 69. At høre disse opregnede her i Aften vilde blive trættende, hvorfor jeg blot skal tillade mig at nævne enkelte af dem, nemlig:

1. „Major André“, et Sørgespil i 3 Akter. Om dette siger Pram, at det har Oprin, der gjør et mægtigt Indtryk og indeholder meget, der vidner om Forfatterens Aand og store Talent, men at dets Stof er lidet skikket for et Skuespil. Det omhandler en Episode fra den nordamerikanske Frihedskrig.

2. „Emigranten“, et lidet Skuespil i 1 Akt.

3. „Den 16de Juli“, et Skuespil i 3 Optog.

3. „Inpromptu à Flådeby“ er, som Navnet antyder, en liden Farce, lavet for Tilfældet.

5. Tale i det nordiske Selskab i London.

6, 7 og 8. Tre Taler, holdte i St. Olai Loge i Kristiania.

9. Mindetale over hans Hustru Mathia f. Collett, holdt paa det Ankerske Vaisenhus Aarsdagen efter hendes Død, altsaa den 21de Juli 1802, noget af det bedste, han har skrevet. Han fremhæver heri blandt hendes Fortjenester, at hun har sagt ham Sandheden og søgt at dæmpe hans Forføngelighed og tilføier, at det ringe han er — er han bleven ved hende.

Desuden findes en hel Del Epigrammer, Prologer og Epiloger, Sange og Digte, hvoraf enkelte paa Fransk, en Del Breve og Taler, hvoraf den, som han 1784 holdt i St. Olai Loge over G. B. Tullin, af Pram ansees for meget god.

Dertil 29 Gravskrifter i Lapidarstil. Disse ansees — næst efter nogle af Talerne for det bedste af Ankers Arbeider, navnlig de over Laugmand H. Colbjørnsen, fra Jess Anker og Iver Kjølen.

Tillige findes bevaret en Pakke Manuskript, indeholdende Ankers Foredrag over Naturlære og over Æsthetik, tilligemed 19 Indledningstaler og endel af de Slutningstaler, hvormed han ledsagede sine Forelæsninger. „Disse Taler“, siger Pram, „stod stundom i liden Forbindelse med det paafølgende egentlige Foredrag, men de ere overhoved saa skjønne, at de bør bevares“ (udgives).

Pram finder, at de æstetiske Forelæsninger, som Anker holdt Vinteren 1798—99 staar tilbage for de fysiske, men er af den Mening, at enkelte Stykker af dem fortjener at udgives. Han anser Bernt Ankers Afhandling: „Sur la banque“, der er trykt i „Hermoder“, for at være Hovedprydelsen i hans literære Efterladenskaber. Disse er ialt beregnede til at skulle udgjøre omtrent 60 trykte Ark.

Jeg skal nu gaa over til at Tale om hans Foredragsvirksomhed. Navnlig i den Hensigt at bøde en Smule paa Mangelen af et norsk Universitet, blev Filosofen Dr. Treschow, Professor medicinæ Møller og Bernt Anker Høsten 1796 enige om at holde Forelæsninger i Kristiania. Treschow læste over Kants Filosofi, Møller over Mineralogi og Anker over Experimentalfysik, det tredie Aar over Æstetik. Forelæsningerne holdtes i Bibliotheksalen i Palæet. Anker havde i Anledning af disse Forelæsninger foretaget en Reise til Frankrig og England og indkjøbt en hel Del Instrumenter, der senere tilfaldt Krigsskolen. Under Experimenterne blev Anker bistaaet dels af Uhrmager Riis, dels af (senere) Bergmester Bauermann o. fl.

Paa den første af Ankers Forelæsninger den 15de November 1796 havde der indfundet sig en 20 til 30 Damer. Fru Dunker fortæller, at han talte om Lavoisier og Faucroys' Opdagelser paa Fysikens Gebet, om at man ikke før havde vidst, at Luft og Vand var sammensatte, desuden om Gasarterne, om Oksygen og Vandstofgas m. m. samt om den Møie, det havde kostet Videnskabsmændene at udgranske Naturens Hemmeligheder, — hvorunder han lod fremskinne, at ogsaa han ved den natlige Lampe havde arbeidet med Held i denne Retning.

Bernt Anker var i det Hele en kundskabsrig Mand. I denne Forbindelse fortjener det at nævnes, at han engang under et Ophold i Kjøbenhavn var Censor ved Eksamen Artium.

Bernt Anker optraadte ofte paa Scenen i private Skuespil, dels hjemme hos sig selv i Palæet, dels paa det Theater, han havde ladet opføre paa Moss, men fornemmelig paa Kristiania dramatiske Selskabs Theater, til hvis Stiftelse i 1780 han tilligemed 4 andre Mænd havde medvirket, for hvis Trivsel han interesserede sig med Liv og Sjæl, og til hvis mest benyttede Kræfter han hørte i Rækker af Aar.

Til Moss reiste Anker gjerne flere Gange om Aaret og

tilbragte ofte nogle Uger der, idet han førte med sig en Kreds af Slægt og Venner, der her levede et beaandet muntert og luksuriøst Liv, noget ligt det, der førtes paa Fladeby.

Anker var som Skuespiller meget heldig. Fru Dunker fortæller at hun engang — rimeligvis i 1797 — saa ham spille i sit Stykke: „Emigranten“ sammen med den uforlignelige Miss Eufrosine Talma, og at han gav Hovedrollen „med megen Adel og Værdighed“. Intet smigrede Bernt Anker, som at man syntes om hans Spil.

Jeg skal nu nævne op endel af hans Roller for at give en Idé om alt det Arbejde, som han midt i sin praktiske Virksomhed fandt Tid til at ofre paa denne ene Passion:

Han spillede Scener af Voltaires „Tancred“, gav 1780 Prosmanes Rolle i „Zaire“ og spillede omtrent Aar 1800 Morlands Rolle i Kotzebues femakts Stykke: „Die Verläumder“ eller „Skumlerne“. Ligeledes spillede han Oberstens Rolle i „Das Kind der Liebe“, og Oberstens Rolle i: „Kun 6 Retter“, i 1788 og i 1796 spillede han Hovedrollen i sin egen Tragedie: „Major André“.

Indholdet af „Emigranten“ og af „Major André“ er nøiagtigt gjengivet i H. J. Huitteldts interessante Værk: „Kritiania Theaterhistorie“, trykt 1876.

I 1795 spillede Bernt Anker Grev Belforts Rolle i: „16de Juli“, der blev opført paa Moss den 16de Juli samme Aar for Stiftamtmandinde Margrethe Moltke, f. Løvenskiold, til hvis Ære Anker havde skrevet dette Festspil.

I 1797 spillede han Lunardis Rolle i et af ham selv forfattet Fladeby-Optog, der hed: „Reisen til Maanen“. I 1802 spillede han Baron Puffs Rolle i: „Inpromptu paa Fladeby“. Han spillede ogsaa Grevens Rolle i „Skorstensfeieren“, hvilket Stykke var bearbejdet af ham selv paa den Maade, at Replikkerne ikke er angivne, men kun Scenernes Indhold; — at vælge Ordene overlodes de Spillende.

Fru Dunker fortæller, at da det dramatiske Selskab, — der i Aaret 1799 var bleven stiftet paany under Navn af det faste dramatiske Selskab, — skulde have sin første Forestilling, havde Bernt Anker digtet Prologen, som han fremsagde, idet han smilende kom frem fra Kuliserne og i smukke, flydende Vers fortalte, hvorledes alle de Spillende var misfornøiede med sine Roller: „Eu sund, kraftig Mand skulde spille en svindsottig Patient, en smuk sekstenaars Pige skulde vise

sig som en gammel, hæsleg og onskabsfuld Husholderske, en anden nydelig ung Dame skulde komme frem som en udlevet Tjenestepige, — en elskværdig beleven ung Mand skulde forestille en gammel, onskabsfuld Prokurator“ o. s. v.

Derpaa blev der opført: „De to Brødre“ af Kotzebue. „Under hele denne Forestilling var jeg som i Himlen“, tilføier Fru Dunker. Aftenen efter, fortæller hun, var de Spillende og deres Familie samlede hos Bernt Anker, hvor Fru Mathia Anker, der var Selskabets Direktrice og meget afholdt, gjorde les honneurs med sædvanlig Gratie.

Bernt Anker havde aabent Øie for, at den private Theater-virksomhed, for hvilken han interesserede sig saa varmt, og hvis Sjæl han i Aarrækker var, — maatte have en dannende Indflydelse paa Aandslivet og paa den selskabelige Omgangstone i Kristiania. H. J. Huitfeldt siger ogsaa i sin Kristiania Theaterhistorie, at det Dramatiske Selskabs Theaters 57 Aar-lange Virksomhed, fra 1780 til 1837, væsentlig bidrog til at forfine vort sociale Livs Former, navnlig ved at hæve Kvindens Stilling i vort Samfund. Kvindens private og intellektuelle Standpunkt, siger han, stod meget lavt under det Dramatiske Selskabs Barndom, medens det en Menneskealder senere — i Selskabets Blomstringstid — havde hævet sig til en Ligeberettigelse med Manden, der vakte almindelig Beundring.

I Bernt Ankers Hjem gaves der ogsaa et godt Eksempel i saa Henseende, idet en god og ridderlig Omgangstone der var herskende.

Baade det franske og det tyske Sprog benyttedes dengang ofte i den selskabelige Samtale, dels til Øvelse, dels halv for Spøg. Foruden at Bernt Anker udtrykte sig med megen Lethed paa sit eget Sprog, skrev og talte han ogsaa flere udenlandske Tungemaal og var en god Latiner. Som offentlig Taler var han heldig.

Inden jeg afslutter denne kortfattede Oversigt over Bernt Ankers Forfatterskab og over hans æsthetiske Virksomhed i det Hele, vilde jeg gjerne give nogle Prøver paa hans Stil i bunden og ubunden Form, men da jeg ikke vil lægge Beslag paa mine ærede Tilhøreres Opmærksomhed under flere end 2 Foredrag, skal jeg indskrænke mig til af hans Arbejde i Prosa-form at oplæse et Brudstykke af en Gravskrift, som han skrev over sin yndige og fintdannede Broderkone, Karen Anker.

f. Elieson, der døde 1796, kun 37 Aar gammel, dybt savnet af Høie og Lave i Hovedstaden. Denne Gravskrift blev beundret af Samtiden, men vil neppe bestaa for vor Kritik, der fordrer en ganske anden Simpelhed i Udtryk end dengang var almindelig. Endel af Gravskriften lyder saaledes:

„Hendes Anstand var, Apollonisk Visdom, forenet med Kariternes Ynde. Ren, uskyldig, blid og stille — høitidelig gjenstraalede hendes Blik den himmelske Saligheds Morgenrøde. Hun talte, hun skrev, hun sang, hun bevægede sig og Cymblet — med hele Harmoniens fortryllende Kraft.

Hun — Mester i alt — lærte fra sig og ordnede sit Hus saa klogt og kjærligt, at enhver adlød i at elske og beundre hende. Født med alle de Naturevner, hendes Flid havde dyrket til muligste Fuldkommenhed var hendes Udvortes (Fremtræden) dog simpel, glimmerløs og beskeden.

Blufærds milde Rødme, ædel Anstand og de rencste Sæder advarede Letsind om (mod) hvert afvigende Skridt. Hendes hele Forhold var indrettet efter Maadeligheds, Anstændigheds og Dyds hellige Forskrift. Hendes Ro i Oplosningens gyselige Øieblik forkyndte, at hver Lidenskab var hendes Slave, at Bevidsthed om Pligtens Opfyldelse gav Adkomst til lyksalig Evighed, at hun var Herre over sit Hjærte, i Fred med sig selv og kjendte Gud“ o. s. v.

Af Bernt Ankers Digte skal jeg kun oplæse nogle faa Linier af en urimet Epilog, som han skrev til Ære for sin Ven, den populære Stiftamtmand Fr. Moltke, der forlod Norge i Oktober 1795. Anker og flere andre fulgte ham mange Mil paa Veien. I Moss blev der gjort et Ophold, Anker holdt der en Afskedsfest og lod „Skorstensfeieren“ opføre. I Epilogen staar der blandt andet:

„Den Mand, den ædle Mand, han rives bort
midt i hans Hæders Banc, ved Maalet,
hvortil han sigted' med mange Planer,
som Norges onde Aand altid forbød
at se fuldendt til Slægtens varig Held,
da Hovedstadens rænkefulde Svælg
opsluger alt og bryder Forbunds-Lov:
med samlet Kraft at virke fælles Vel.

O! Fædreland, miskjendt, tilsidesat,
for Øieblikkets Storm, du Offer blev.

Lynstraalen farer frem til elskte Hjem
og nedslaaer Spiren, naar den hæver sig.

Saa blev vor Skjæbne nu og dennegang
at miste Molkte, den oplyste Mand.
Et sorgfuldt Bud, for hver, som kjendt ham,
men mest for mig, som kjendte Mandens Sjæl.“

o. s. v.

Dette faar være nok.

Nu skal jeg gaa over til at nævne de offentlige Udmærkelser, som blev Bernt Anker til Del, dernæst fortælle om hans Død, om hans Testamente og tilsidst om hans Fideikommis og dets sørgelige Skjæbne.

Tidligere har jeg omtalt, at Bernt Anker, 21 Aar gammel var bleven Justitsraad, 1774 blev han, 28 Aar gammel, Etatsraad, 1790 blev han Konferentsraad og 1792 Kammerherre, hvilket dengang hos os var og i Danmark endnu er en stor Udmærkelse.

Den 7de Juli 1803 blev Anker Ridder af Dannebrogordenen, hvilket svarer til, hvad det efter 1808 kaldes Storkors. Dette var en sjelden Ære, som i Norge hidtil kun havde faldt i Stiftbefalingsmænds og Generalers Lod. Professor Daae fortæller i „Gamle Kristiania“, at den første Søndag, efterat den store Nyhed om, at Anker havde faaet det hvide Baand, var bleven bekjendt i Byen, — saa passerede store Folkemasser forbi Palæet, hvor Kammerherren stod i Vinduet og iført sit hvide Baand nedladende hilste de Forbigaaende“.

Dette lille Træk af Kristianialivet, der har fundet Sted for kun 79 Aar tilbage, forekommer mig at være særdeles betegnende for den store Forskjel paa Forholdene her i Byen da og nu!

Under 14de Januar 1778 blev Bernt Anker og hans 2 Brødre samt hans 2 Fætttere optagne i den danske Adelsstand under Form af en Naturalisation eller Fornylse af det svenske Adelskab, som Familien gjorde Fordring paa at eie.

Noget juridisk Bevis for Bernt Ankers Nedstammen fra den svenske adelige Æt Anckar til Agnhammar, kan vel neppe, efter hvad afdøde Domprovst Wieselgren i 1869 har meddelt

mig, nu fremlægges, dels paa Grund af Domkirkens Brand i Gøteborg (i hvilken By Bernt Ankers Oldefader er født), hvorved Kirkens Arkiv ikke gaar længere tilbage end til 1805 og dels paa Grund af, at de svenske Præster i Regelen ikke førte Bog, førend efter at Kirkeloven af 1686 var udkommen.

Der findes vistnok andre Omstændigheder, der støtte Sandsynligheden af denne Nedstammen, men da dette Spørgsmaal ikke kan interessere en større Kreds, skal jeg indskrænke mig til af disse kun at anføre den: at det Familievaaben, der er anbragt paa et Portræt af en af de sidste Medlemmer af den svenske Anckårslægt, Bothvid Anckar, er aldeles ligt det Vaaben, der er anbragt paa Portrætet af det første norske Medlem af Familien, Erik Anker. Da det sidstnævnte Portræt er malet, før den fra Sverige indkomne Erik Anker bosatte sig i Norge, er det usandsynligt, at han paa dette skulde have ladet anbringe et Vaaben, der tilhørte en svensk Adelslægt, med mindre han selv tilhørte samme. Portrætet omtales Side 29 i Magister Blochs Reiseiagttagelser, trykt i Kjøbenhavn 1808, som tilhørende Provsten Bernt Anker i Ringeby, i hvis Præstegaard Hr. Bloch saa Portrætet i August 1806.

Efter Provstens Død 1812 gik Portrætet over til hans Fætter, Statsraad Carsten Anker, som paa Eidsvold havde en stor Portrætsamling. Nu eies det af dennes Sønnesøn, Oberst Carsten Anker, Kommandant i Fredriksstad.

Paa den diplomatiske Vei havde Bernt Anker, som jeg før har nævnt, altid havt sit Blik fæstet med Længsel. „Det er den Bane, hvortil jeg maaske er skabt“, skrev han engang i 1784. Som jeg tidligere har fortalt, afslog han i 1767 — med tungt Hjærte — at gaa som Legationssekretær til Paris. I 1789 synes det paatænkt, at Anker skulde gaa som dansk Minister til London, hvortil Kronprindsen havde udseet ham. Om denne Sag skriver han til Fætteren Carsten blandt andet følgende: „Jeg tror, det vilde være skadeligt for mange i Norge om denne Forandring skede med mig, men jeg tror tillige, at ingen Forandring kunde gjøre mig personlig lykkeligere. Sig allevegne, hvor det kommer paa Tale, at min Stilling her er saa vigtig, at det er mig en Umulighed at modtage nogen Post.“

Da Anker i Begyndelsen af 1814 havde taget Ophold i Kjøbenhavn, var der atter Tale om, at han skulde indtræde i Statens Tjeneste, idet han efter Grev Schimmelmans blev tilbuddt Posten som dansk Finantsminister, hvilken han afslog.

Fra London skrev han herom til sin stadige Korrespondent, Carsten Anker, „at han ikke vilde ofre sig for en saadan paa Forlegenheder rig Post“. Hvad han mente hermed, maa jeg tilstaa, at jeg ikke forstaaer, da han aldrig pleiede at gaa afveien for Vanskeligheder.

Bernt Anker var Medlem af det norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem og af Vetenskaps-Akademien i Stockholm.

37 Aar gammel blev han i 1783 indvalgt som Medlem af det kongelige Videnskabernes Selskab i London. Mauritz Hansen lader i sin Novelle „Moderen“ Anker paa en karakteristisk Maade, fortælle, hvilket Indtryk det gjorde paa ham, da han blev kaldet at indskrive sit Navn i Selskabets Medlems-Protokol, omtrent saaledes:

„Jeg var i London. Den berømte Dr. Selander afhentede mig for at indføre mig i Selskabet. Jeg træder ind i den talrige Forsamling, Præsidenten, Mr. Banks, der havde ledsaget Verdensomseileren Cook paa hans berømte Togt til Sydhavet, — tiltaler mig i de mest hædrende Udtryk. Jeg besvarer hans Tiltale, idet jeg lader mine Følelser finde Ord.

Det hele var imponant for mig. Endelig opslaaer Mr. Banks den store Bog, hvori hvert Medlem skal tegne sit Navn. Sekretæren rækker mig Pennen, men idet jeg vil skrive mit Navnetræk, falder mit Blik paa det øverste Navn paa Siden, der stod med stærke, brede Træk: Isaak Newton.

Dette var det hoitideligste Moment i mit Liv, mit hele Væsen var Ærefrygt og Stolthed“.

I 1804 paadrog Bernt Anker sig en stærk Forkjølelse under en længere Samtale paa Fredriksstens Fæstningsvolde med Prinds Christian August, (der spillede saa stor Rolle i Norge fra 1807 til 1809); — siden den Tid blev Anker ikke mere frisk som før. Han deltog vistnok det nævnte Aar og i Begyndelsen af 1805 i Kjøbenhavns Selskabelighed, men under et kortere Ophold i London om Sommeren det førstnævnte Aar, klager han til sin Fætter i et Brev, dateret 20de Mai, over sine mentale Evner og navnlig over sin Hukommelse. Hans før omtalte Forlovelse med Frøken Falbe skal have voldt ham stærk Anger og Sindslidelse. Den 21de April 1805 gjorde han en stor Souper, men blev under denne pludselig daarlig og maatte gaa tilsengs. Sygdommen forværredes hurtigt, han traf ihast nogle testamentariske Dispositioner, og allerede den følgende Dags Morgen, den 22de April, endtes

hans virksomme Liv. Ved hans Dødsseng stod ingen Slætning, kun -- Fremmede.

Hans Lig blev lagt i en tredobbelt Kiste, en af Bly, en af Mahogny, udenom disse lagdes en Trækiste, der var overtrukket med sort Fløiel og prydet med hvid Atlask og behængt med massive Sølvprydelser. Ovenpaa Laaget laa en Sølvplade med Indskrift.

Udpaa Sommeren førtes Kisten til Kristiania. Fru Duncker fortæller, at hun en Dag spadserede med sin Mand paa Akershus Volde, da siger hendes Ægtefælle pludselig: „Der kommer Bernt Anker“. Hun blev da var et Skib, der kom seilende ind paa Havnen med sænket Flag, — der ombord var hans Kiste.

Denne blev den 21de Juni under megen Deltagelse bisat i det Ankerske Gravkapel tæt ved Vor Frelzers Kirke paa Torvet. Her stod Kisten til 1816, da den blev flyttet til det Leuchske Gravkapel tæt ved. Men da Kristiania Kommune i 1835 tog dette Kapel ligesom i 1816 det Ankerske til Sprøitehus, flyttedes Bernt Ankers Kiste ned i et aabentstaaende, uhyggeligt Kjælderrum under Kirken, hvor den stod i 36 Aar.

Som Skolegut i Kristiania besøgte jeg imellem Kisten, og jeg erindrer godt, at da jeg en Dag kom der — det var om Høsten 1849 — saa var den Sølvplade, jeg før omtalte, stjaalet: Sølvornamenterne havde tidligere gaaet samme Vei. Dette gjorde et uhyggeligt Indtryk paa mig, og jeg gik der ikke mere.

Først 22 Aar senere opsøgte jeg atter Bernt Ankers Kiste og fandt den fremdeles paa samme sørgelige Sted. Jeg indgav da under 27de Marts 1871 et Andragende til Kristiania Kommune om Tilveiebringelsen af et særskilt og aflaaaset Rum for Bernt Ankers og hans nærmeste Families Kister, hvilket Kommunen i 1816 havde forpligtet sig til. Mit Andragende blev indvilget, — det var i den dygtige og energiske Assessor Løvenskiolds Formandstid, og den 9de December s. Aar blev Kisterne indbragte i et særskilt og lyst Lokale under Kirken. Herfra blev de dog senere — da et Varmeapparat skulde anlægges i Kjælderen — atter flyttede til et mindre lyst og temmeligt trangt, men dog anstændigt Rum i Kjælderen paa Kirkens Østside, der vender ud til Pladsen foran Kjøbmand Hassels Gaard. Der staar altsaa nu Bernt Ankers, hans Kones, hans Forældres og hans Broderkone, Karen Ankers Kister, samt 4 Børnekister, tilsammen 9. Det lykkedes ikke at finde

Bernt Ankers Broder, Ivers, heller ikke hans Brodersøn, den musikalsk begavede, Student Christian Ankers Kister.

Efter Bernt Ankers Bortgang blev der skrevet mange Gravskrifter og Digte til hans Ære. I en af de førstnævnte hedder det blandt andet: „Hvo forstaar at veie store og fortrinlige Tanker og strør ikke under Savnets Taarer en Blomst paa denne Grav? I hans Øie funkledede Geniets Ild, fra hans Læber strømmede liflig Tale. Han talte med Lethed de fleste Europas Tungemaal, sine vidtstrakte Eiendomme bestyrede han selv, Orden, Hurtighed og Kraft drev den store Maskine. For Trængende slog hans Hjærte varmt, og hans Haand aabnedes for dem i rige Gaver. Derfor, saalænge Talenter, Vid, Kundskab og Veldaad æres, skal hans Mínde leve blandt os“.

I en anden Gravskrift hedder det: „Alt hvad han havde, havde han mest for andre, thi han behøvede kuns selv lidt. Ingen overgik ham, faa vare hans Lige“.

I Wangenstens Digt ved Jordefærden hedder det: „Hvo skal, hvo kan i hans store Fodspor træde?“

Mere vil jeg ikke anføre af al denne gammeldagse Virak for ikke at trætte. En af vor Tids Forfattere, Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt siger om ham i sin „Kristiania Theaterhistorie“, at det dramatiske Selskab i Kristiania ved Ankers Død tabte en af sine kraftigste Støtter, thi han havde ikke alene i de sidste 30 til 40 Aar som Forfatter og dygtig Skuespiller støttet de private Theaterforetagender i Kristiania, men ogsaa anvendt betydelige Summer derpaa. Ogsaa paa Moss savnedes han i saa Henseende, thi hans Privattheater dersteds standsede selvfølgelig sin Virksomhed ved hans Død.

„Men det var ikke alene i Hovedstadens høiere Selskabsliv og i dens æstetisk dannede Kreds“, siger Huitfeldt, „at Bernt Ankers Død føltes som et nerstatteligt Tab, — det var i endnu høiere Grad Tilfældet i Forretningsverdenen og i den vidtløftige Kreds, hvortil hans næsten fyrstelige Gavmildhed og Godgjørenhed strakte sig. Det storartede Monument, som han havde agtet at reise sig i det Ankerske Fideikommiss, hvortil hans, — især for den Tid — kolossale Formue — omtrent 2 Millioner Rdl., for største Del skulde have været anvendt, blev paa Grund af flere sammenstødende uheldige Forhold vel ikke til, hvad han havde tilsigtet, —

men ikke destomindre vil Bernt Ankers paatænkte Anvendelse af sin Formue staa som et hos os hidtil uovertruffet Eksempel“.

Bernt Ankers Testamente er dateret Kristiania 19de December 1801. Han nedskrev det ihast Natten før sin Afreise til London, men havde han anet alle de Fortolkninger og Forviklinger og Høiesteretsbeslutninger og kongelige Resolutioner som dette Testamente i Aarenes Løb afstedkom, vilde han visselig have anvendt mere Umage og Tid derpaa, saameget mere som han, efter hvad Enevold Falsen fortalte, oftere skal have ytret: „at hans Testamente skulde blive det tydeligste, Verden havde seet“. Efter at hans Forlovelse med Frøken Falbe var hævet, besluttede han ogsaa i 1805 at omskrive det og havde endog gjort foreløbige Skridt i den Retning, men Døden overraskede ham, saa det oprindelige Testamente blev det gjældende.

Ankers Testamente bestemmer, at hans Eiendomme i det væsentlige skulde blive udelte, og at den store Handelsvirksomhed, som han i saa lang Tid havde drevet med saa meget Held, skulde fortsættes, og at det Hele — under Navn af det „Ankerske Fideikommis“ skulde administreres af en Kommission, bestaaende af Kammerherre Peder Anker, Agent Jacob Nielsen og de Herrer Bagge og Semb, hvilke i Tidernes Løb efterhaanden skulde supplere sig selv.

Det Hovedformaal, som Bernt Anker havde sat sig ved sit fædrelandskjærlige Testamente var: at den væsentligste Del af Udbyttet af Fideikommissets store Virksomhed skulde uddeles som Legater til trængende Landsmænd, navnlig

1. Til værdige Enker,
2. Til begavede, men fattige Studenter og Disciple, og
3. Til Husarme.

Først tænkte han altsaa med ridderligt Sind paa Enkerne, der trofast stride og stræbe sig igjennem Livet uden Støtte, — dernæst paa Ideernes Mænd, der hellige Videnskaben sine Kræfter, og saa paa de fattige Medmennesker, der savner et Hjemms forældende Indflydelse. Havde nu alt gaaet, som Testator havde tænkt, saa vilde hans Fideikommis til fjerne Tider, have spredt rig Velsignelse inden vide Kredse — høit og lavt — i vort Fædreland. Men det gik anderledes, — det gik desværre ganske anderledes. For det første følte flere af hans Slægtninge. — hans eneste gjenlevende Broder, Peder Anker, der havde faaet 100.000 Rdr., selvfølgelig undtagen, uagtet

;

betænkte med Gaver og Legater, sig noget skuffede i sine Forventninger om en stor Arv og fremkom derfor med Odelsfordringer paa flere af Testators vigtigste Eiendomme og søgte at hindre, at Testamentet blev kongelig stadfæstet i dets daværende Form. Dette lykkedes dog kun for en Del, idet Testamentet paa to Paragrafer nær, blev bifaldt ved kongelig Resolution af 11te April 1806, hvorhos det blev bestemt, at der med Hensyn til Odelsretten skulde forholdes som sædvanligt efter Landsloven. Under samme Dato blev der nedsat en Overtilsyns- og Forligelses-Kommission for Fideikommisset, der skulde paase, at Administrationen overholdt Testamentets Bestemmelser samt stifte Forlig mellem Administrationen og Odelsprætendenterne. Disse nedsatte inidtil sine Fordringer til omtrent det halve, hvorpaa der kom Forlig istand, idet der under 26de August 1806 blev bestemt, at der skulde udbetales Broderbørnene — dog ikke før om 10 Aar — 200,000 Rd. og 2000 Rd. aarlig til Deling for dem og Descendenter i visse for hver især bestemte Portioner.

Dernæst fremkom Frøken Falbe med en Fordring paa 100,000 Rd., idet hun fremviste et Gavebrev af 1805 — forøvrigt uden Dato, hvorfor man antager, at Bernt Anker havde skrevet det paa sin Dødsseng. Ved kongelig Resolution af 19de December 1806 bestemtes der hende udbetalt 50,000 Rd. foruden en aarlig Indtægt af 2000 Rd.

Fideikommisset maatte saaledes begynde sin Virksomhed med en upaaregnet Gjæld af 250,000 Rd., dertil kom større bortskjænkede Summer og endel Legater, saa Gjælden kan ansættes til omtrent $\frac{1}{2}$ Million Rd. Ikke destomindre vilde Boet visselig have kunnet fyldestgjøre sin Bestemmelse at kunne præstere et stort aarligt Udbytte til Uddeling — ifald de tidligere Handelskonjunkturer havde vedvaret. Men dette var langtfra Tilfældet, thi efter den i 1807 udbrudte Krig indtraf en Periode, hvori de fleste Trælasthandlere var sin Undergang nær, og hvori Skove og Saugbrug var saagodtsom værdiløse. Dertil kom for det første Pengevæsenets uheldige Forvirring og dernæst, at der efter Freden i 1814, indtraadte end slettere Tider for Trælasthandelen.

Til Norges Bank blev derhos Fideikommisset paalignet et Indskud af 15,000 Spd., det var saaledes ikke at undres over, at Boet under de nu saa forandrede Forhold — havde

vanskeligt for at udrede de Legater, hvormed det havde belastet sig. Hertil kom, at en af Ankers Broderbørn, Morten Anker paa Frogner, vandt en Høiesteretsdom af 5te November 1818 for, at 1 Rd. dansk Kurant skulde have en Værdi, ikke af $\frac{1}{2}$, men af $\frac{4}{5}$ Spd. — de saakaldte Firemarksdalere; — alene paa Grund heraf maatte Administrationen aarlig udbetale 5400 Spd. mere end oprindelig beregnet.

Efter hvad Bernt Moe oplyser, begik ogsaa Administrationen flere Feilgreb: saaledes lod den i Begyndelsen Livrenterne udbetale — ikke af Stiftelsens Indkomster, hvilket af Testator var udtrykkelig foreskrevet, men af selve Kapitalen. I Henhold til Testamentets § 24 paatog Administrationen sig ogsaa at udrede en aarlig Udgift til Universitetet af 6 à 7000 Spd., ligesom den ogsaa gav sig ifærd med at understøtte Enker, Studerende og Fattige men desværre uden at iagttage Testamentets Forskrift om, at ikke alene al Gjæld skulde være betalt, men endog saa stor Kapital være indvunden, at den hele Stiftelse dermed kunde holdes i Drift 1 Aar — forinden noget Legat udbetaltes. Andre Uheld stødte ogsaa til:

Saaledes rammedes Fideikommissets Bordtomt i Kristiania den 4de Mai 1819 af en Ildebrand, der ødelagde Planker og Bord, takseret til ved Salg at indbringe 20,000 Pund Sterling eller 360,000 Kroner, der saaledes gik fløiten.

Det udenlandske Trælstmærked indbragte i Løbet af 2 Aar, nemlig i 1808 og 1809 aldeles intet, saa de til England og Frankrig udskibede Ladninger ikke blev afsatte, men maatte losses iland igjen ved Hjemkomsten hertil. Paa Grund af alle disse Uheld var Boets Indtægter i Aaret 1819 ikke tilstrækkelige til at dække Udgifterne, der nu var stegne til 45,000 Spd. om Aaret, hvorfor Administrationen under 19de December s. Aar — netop 18 Aarsdagen efter Testamentets Affattelse — maatte erklære Fideikommisset Fallit og overgive det til lovlig Deling ved en Skiftekommission. Denne gav sig nu ifærd med at sælge Boets 142 faste Eiendomme og dets øvrige Varer og Effekter. Efter 12½ Aars Arbeide afsluttede denne sin Virksomhed i 1842 med følgende Resultat:

Boets Administration og Skifte-Omkostninger maatte udbetales med omtrent	244,000 Rd.
Dets Pantekreditorer fik deres Fordringer helt	

udbetalte med omtrent . . . . . 204,000 Rd.
 De øvrige Kreditorer fik noget over 59 $\frac{1}{100}$, eller
 tilsammen omtrent . . . . . 316,000 ..
 Disse Beløb, tilsammen omtrent . . . . . 760,000 Rd.,
 gik saaledes over i Andres Eie og Renterne heraf kunde altsaa
 ikke anvendes efter Testators Plan, nemlig til offentligt Brug
 eller Godgjørenhed.

Man maa virkelig glæde sig over, at Bernt Ankers Død
 fandt Sted, inden de uheldige Tider indtraf, — saa at han
 blev sparet for den Sorg at se sin stolte Bygning ramle sam-
 men, hvis den ikke under hans Bestyrelse kunde have holdt
 sig gjennem de vanskelige Aar.

Trækker man det sidstnævnte Beløb fra Fideikommissets
 Masse i 1832, saa faar man en Rest af omtrent 256,000 Spd.,
 hvilken Sums Renter — efter forskellige Høiesteretsdomme
 og Skifteafgjørelser samme Aar tilfaldt Slægten at oppebære
 — uden Hensyn til Kjøen — i et Forhold, der var bleven
 fastsat i det foran omtalte Forlig af 1806. Kapitalen benævnes
 Bernt Ankers Broderbørns og Descendenters Mid-
 ller. Ifølge en i disse Dage modtaget velvillig Oplysning om
 disse Midlers nuværende Størrelse, udgjør de for Tiden hen-
 imod 229,000 Spd. eller 915,000 Kr., altsaa er de formindskede
 med endel Tusinde Spd. siden 1832. Denne Formindskelse har
 sin væsentlige Grund deri, at en Lod, der blev ledig i 1849
 — ifølge Høiesteretsdom af 18de Marts 1853 — tilfaldt det
 Ankerske Fideikommiss. Dette, der var sluttet 1832, traadte nu
 for et Øieblik atter i Virksomhed for at fordele den indvundne
 Sum mellem Fideikommissets Kreditorer.

Midlernes Renter uddeles nu i 3 Hovedlodder, nemlig til:

1. Bernt Ankers Brodersøn, Morten Ankers Descendenter,
 der fortiden tæller 21 Individuer med, $\frac{2}{15}$.
2. Bernt Ankers Broderdatter, Grevinde Karen Wedel-
 Jarlsbergs Descendenter, der fortiden tæller 3 Individuer, med $\frac{3}{15}$.
3. Bernt Ankers Broderdatter, Generalinde Karen Nilsens
 Descendenter, der fortiden tæller 1 Individ, med $\frac{4}{15}$.

Renterne fordeles nu paa 27 Individuer. Da disse har
 Tilsammen 83 Børn, saa vil Renterne allerede i næste Gene-
 ration blive at uddele til mere end 3 Gange saa mange som
 nu. Administrationsomkostningerne udgjør fortiden 1652 Kr.
 aarlig.

Samtlige Midler henstaar mod Pant i faste Eiendomme.

Ifald Antallet af de omhandlede Descendenter med Tiden skulde tiltage, hvilket jo ikke er usandsynligt, saa vil Renterne af de Ankerske Midler altsaa blive at fordele til flere og flere Individuer (af forskjellige Familienavne) og følgelig med mindre og mindre Beløb til hver enkelt. Den nu eksisterende sørgelige Rest af Bernt Ankers Fideikommiss gaar saaledes efter al Rimelighed kun en lidet nyttebringende Fremtid imøde.

Jeg havde nær sagt, at det er en Trøst at vide, at Fideikommisset fra 1805 indtil det gik Fallit i 1819 har skjænket store Kapitaler -- dels til det offentlige og dels til Understøttelse af Trængende. Af disse Kapitaler skal jeg nævne Følgende:

Til det Ankerske Waisenhus i de nævnte Aar	
Tilsammen omtrent	83,000 Rd.
Til Studenter og Disciple, Enker og Fattige	
Tilsammen omtrent	101,000 "
Til Universitetet i Tidsrummet fra 1813--19	
Tilsammen omtrent	98,000 "
Til Landets Forsvar i 1808 omtrent . . .	10,000 "
Til Arbejdsanstalten „Christian Augusts Minde“ i den saakaldte „Mangelsgaard“ i Kri- stiania omtrent	6,000 "
Tilsammen omtrent	298,000 Rd.

At Krigsskolen fremdeles benytter Ankers gamle Hus, har jeg omtalt

Hvad Palæet angaar, saa tilhører ogsaa det Staten. Der staar nemlig i § 15 i Ankers Testamente: „Mit Huus, jeg boer i, skal gives til offentligt Brug“. I 1806 blev det sat til Raadighed for Kongehuset, der fremdeles disponerer derover. Huset indeholder 56 Værelser. foruden en 12 til 14 Aflukker og andre Rum samt ydre Bekvemmeligheder. Det blev i 1856 assureret for noget over 29,000 Spd. og i 1868 for noget over 32,000 Spd., altsaa for omtrent 6½ Gange saameget som det blev værdsat for i 1804.

Privat har jeg imellem hørt det Spørgsmaal blive fremsat, hvorledes det vil gaa Palæet, ifald Staten ikke længere vilde beholde det. Enkelte har ytret den Mening, at Eiendommen isaafald maatte falde tilbage til det hensøvede Ankerske Fideikommiss, der altsaa paany maatte træde i Virksomhed for at sælge Gaarden og fordele Salgssummen mellem Fideikommissets

Kreditorer, blandt hvilke Bernt Ankers Arvinger er interesserede for omtrent en Trediedel.

Jeg for min Del formoder, at Staten — i Henhold til Testamentet — altid vil beholde Palæet til offentligt Brug. Men skulde det absolut ville blive denne Eiendom kvit, — maa Høiesteret formentlig afgjøre, hvorvidt Staten har Salgsret eller ei over Bygningen.

Til sidst vil jeg nævne, at der af Bernt Anker findes mange oliemalede Portræter. Jeg for min Del har Rede paa 18 saadanne, maaske findes der flere. Enkelte af dem har stort Værd, f. Eks. det der hænger i Nationalgalleriet i Kristiania, malet af Professor Juel.

Idet jeg nu afslutter mit Foredrag over Bernt Anker, tillader jeg mig at citere et Toliniers Vers, der er anbragt under et af hans Portræter, det lyder saaledes:

„Ved Aand og Dyd du blev vort Lands og Alders
Ære
For sildigst Efterslægt dit Navn vil elsket være“.

Til sidst vil jeg bede om at maatte faa meddele et Brev, som jeg har havt den Ære at modtage fra en aandrig, yngre norsk Forfatterinde, der havde gjort sig bekjendt med den Biografi, som jeg nu har foredraget, hvilket Brev viser en saa selvstændig Opfatning af Bernt Ankers Personlighed, og som desuden er affattet i et saa kjærnefuldt og mesterligt Sprog, at jeg med Tryghed tør forudsætte, at det maa interessere.

Brevet lyder saaledes:

Kristiania, 6te December 1881.

„Allerede af Fru Dunkers Fortællinger og Erindringer havde jeg faaet det Indtryk, at Bernt Anker var meget mere begavet og godhjærtet end forfængelig. At han var en dygtig og betydelig Mand og især en ægte norsk Nordmand — med klart Syn og opofrende Hjærte for sit Lands Velfærd og Tarv og nidkær for at fremme dets Frihed og Uafhængighed — det erfarede jeg med Glæde af Deres Biografi af ham.

Skulde jeg have noget at sige paa dette, da er det, at De kalder „Uvillie mod den norsk-danske Union“, hvad der synes mig kunde fortjene et ædlere Navn.

Jeg har været opfyldt af Tanken paa denne Mands underlige Skjæbne i Liv og i — Død, kunde man gjerne sige. Det

meste af, hvad der kunde vedligeholde et „forfængeligt Minde“ om ham, er veiret hen: hans fyrstelige Formue sivede bort, da hans Dygtighed ikke længere holdt den sammen og kom ikke dem tilgode, der for dens Skyld vilde velsignet og vedligeholdt hans Minde, hans Skrifter staar puttet bort i et andet Land, som han, Patrioten helst vilde have kaldt bort et fremmed Land, — ja ligetil hans Kiste, saa har den ikke kunnet faa nogen Hædersplads i den By, som skyldte ham saa meget.

Men han har faaet en større Opreisning: Det underlige er skeet, at af Pengemanden er Ideerne blevne igjen. Alt hvad han arbejdede for: Bank, Universitet og fremfor alt sit Lands Uafhængighed blev naaet — over, hvad han kunde vente; men fordi han havde disse Ideer og arbejdede og ofrede for dem forud for de fleste af sine samtidige — derfor tilkommer der hans Navn en Hædersplads i vor Historie.

Selv det Uheld, der fulgte hans personlige Dispositioner, giver ham et tragisk Skjær, der endmere tjener til at adle Manden, og det forekommer mig, at det at høre med i Fædrelandets Friheds- og Uafhængigheds- og Fremgangs-Historie, det er — med eller uden efterladt Formue, med eller uden Gravmæle — det største, en god Patriot kan naa.

Derfor bør han ogsaa sættes paa den Plads i sine Landsmænds Taknemmelighed og Høiagtelse, som han saa vel har fortjent. At De har den Ære at være Bernt Ankers Slægtning er efter min Mening en Betingelse mere og ikke, som De antydede, en Hindring for at skildre ham. Den romerske Skik, at det var den afdødes Søn, som holdt Lovtalen over ham, forekommer mig naturlig og meget tiltalende.

Jeg tror — om jeg tør sige min ringe Mening, at De kan medtage flere Detaljer af hans Breve og Skrifter, end De har gjort. Han tiltaler og interesserer og den diskrete Maade, hvorpaa De snarere holder hans Ros tilbage, opliver end mere Tilhørernes Sympathi“.

Af Kammerherre Kapt. **C. J. Anker** er endvidere udgivet
paa undertegnede Boghandels Forlag:

Oberst

Nicolaj Tidemands Optegnelser

om sit Liv og sin Samtid i Norge og Danmark

1766—1828.

Med Forfatterens Portræt.

Hefte Kr. 3,20; indb. Kr. 4,40.

„Ny illustreret Tidende“: » -- — et Arbeide, der fortjener den største Opmærksomhed hos alle, som interessere sig for vort Lands Historie. Det er et af disse, hos os desværre endnu altfor faatallige, Arbeider, som samtidig er Kildeskrifter af fortrinlig Art for de historiske Forskere og underholdende og interessevækkende Læsning for den dannede Almenhed, fordi de giver intelligente og indsigtfulde Samtidiges Fremstilling af et Lands indre Historie, som Forfatterne selv har været (Sienvidner til eller endog Deltagere i. Oberst Nicolaj Tidemand (f. 1766, død 1828) har i literære Kredse længe været kjendt som en af de bedst begavede og kundskabsrigeste Officerer, den norske Hær nogensinde har talt indenfor sine Officersrækker. — Alle Venner af vort Lands Historie vil derfor hilse Udgivelsen af hans Erindringer velkommen. Hans Fremstillings egne Egenskaber og de Begivenheders Karakter og Betydning, han drager ind under sine Betragtninger, vil gjøre Oberst Tidemands Optegnelser til et af de værdifuldeste og interessanteste Bidrag til vort Lands Historie i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.«

„Aftonbladet“ (svensk): « — Skrifna på ett enkelt, kraftigt och slädfritt språk, ibland ej utan en anstrykning af humor, hafva dessa minnen sitt stora intresse till följd af berättarens skarpa iagttagelser öfver de märkvärdige händelser, som passerade under denna för de nordiska landen ödesdigra tidsperiod. För oss Svenskar har hans välvilliga uppfattning af Sverige och Karl Johan en särskild dragningskraft. — Hvad som i hög grad förökar arbetets värde är de särdeles forträffliga biografiska notiser och namnregister, hvarmed utgifvaren riktat den samma, och man måste vara kammarherren Anker tacksam för desse bidrag till vår nordiska memoirelitteratur, under den säkra förhoppning att han ej förtsättas i sina bemödanden att bevara minnena af Nordens framfarne store män.«

„Dagbladet“ (dansk): » -- — Tidemand forekommer os at være et godt Exempel paa, hvorledes den norske Selvstændigheds og Nationalitets Følelse paa de Tider begyndte at røre sig og mange af hans Udtalelser vidne om hans Stoltthed over at være norsk. -- Mangen af Udgiveren meddelt Notits vil være Forskerne af den Tids Historie kjærkommen og i det Hele yde Læseren et Bidrag til bekendte Personers Karakteristik.«

P. T. Mallings Boghandel.

Kammerherre Bernt Anker.

1746--1805

Fru Mathia Anker,
f. Collett.
1737--1801.

Af Kammerherre Kapt. C. J.
paa undertegnede Boghandels Forlag:

Obers.

Nicolaj Tidemands Optegnelser

om sit Liv og sin Santid i Norge og Danmark

1766—1828.

Med Forfatterens Portræt.

Heftet Kr. 3,20; indb. Kr. 4,40.

„Ny illustreret Tidende“: »— — et Arbeide, der fortjener den største Opmærksomhed hos alle, som interesserer sig for vort Lands Historie. Det er et af disse, hos os desværre endnu altfor faatallige, Arbeider, som samtidig er Kildeskrifter af fortrinlig Art for de historiske Forskere og underholdende og interessevækkende Læsning for den dannede Almenhed, fordi de giver intelligente og indsigtfulde Samtidiges Fremstilling af et Lands indre Historie, som Forfatterne selv har været Øienvidner, til eller endog Deltagere i. Oberst Nicolaj Tidemand (f. 1766, død 1828) har i literære Kredse længe været kjendt som en af de bedst begavede og kundskabsrigeste Officerer, den norske Hær nogensinde har talt indenfor sine Officersrækker. — — Alle Venner af vort Lands Historie vil derfor hilse Udgivelsen af hans Erindringer velkommen. Hans Fremstillings egne Egenskaber og de Begivenheders Karakter og Betydning, han drager ind under sine Betragtninger, vil gjøre Oberst Tidemands Optegnelser til et af de værdifuldeste og interessanteste Bidrag til vort Lands Historie i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.«

„Aftonbladet“ (svensk): «— — Skrifna på ett enkelt, kraftigt och fladfritt språk, ibland ej utan en anstrykning af humor, hafva dessa minnen sitt stora intresse till följd af berättarens skarpa iagttagelser öfver de märkvärdige händelser, som passerade under denna för de nordiska landen ödesdigra tidsperiod. För oss Svenskar har hans välvilliga uppfattning af Sverige och Karl Johan en särskild dragningskraft. — Hvad som i hög grad forökar arbetets värde är de särdeles förträffliga biografiska notitser och namnregister, hvarmed utgifvaren riktat den samma, och man måste vara kammarherren Anker tacksam för desse bidrag till vår nordiska memoireliteratur, under den säkra förhoppning att han ej försättas i sina bemödanden att bevara minnena af Nordens framfarne store män.»

„Dagbladet“ (dansk): »— — Tidemand forekommer os at være et godt Exempel paa, hvorledes den norske Selvstændigheds og Nationalitets Følelse paa de Tider begyndte at røre sig og mange af hans Udtalelser vidne om hans Stoltthed over at være norsk. — Mangen af Udgiveren meddelt Notits vil være Forskerne af den Tids Historie kjærkommen og i det Hele yde Læseren et Bidrag til bekjendte Personers Karakteristik.«

P. T. Mallings Boghandel.